

Tadeusz Fitych

Maryja a wysoka miara życia błogosławionego księdza Gerharda Hirschfeldera (*17 II 1907 Kłodzko + 1 VIII 1942 KL. Dachau)

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 19/2, 77-110

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. TADEUSZ FITYCH

MARYJA A WYSOKA MIARA ŻYCIA BŁOGOSŁAWIONEGO KSIĘDZA GERHARDA HIRSCHFELDERA

(*17 II 1907 Kłodzko + 1 VIII 1942 KL Dachau)¹

Świętość to dążenie do «'wysokiej miary'
zwyczajnego życia chrześcijańskiego»
(Jan Paweł II, „*Novo millennio ineunte*” nr 31)

Wstęp

W bieżącym roku przypada 70. rocznica śmierci księdza Gerharda Hirschfeldera, którego Benedykt XVI przed dwoma laty wyniósł do chwały ołtarzy (dokonał tego w osobie ks. kard. Joachima Meisnera w katedrze św. Pawła w Münster). Mamy więc nadzieję, że wszyscy – w podstawowym zakresie – znamy już jego ogólny biogram². Wobec tego w niniejszym przyczynku naszą

¹ Jest to poszerzona i zmodyfikowana wersja pierwotnego artykułu – T. Fitych, *Maryjny charakter kapłaństwa błogosławionego księdza Gerharda Hirschfeldera (*17 II 1907 Kłodzko + 01 VIII 1942 KL Dachau)*. „Perspectiva”. T. 2011, nr 2, s. 49-77. Nb. jego niemiecka wersja została jeszcze poszerzona o temat: „profil maryjny Kościoła w nauczaniu Jana Pawła II”.

² Niezależnie od wcześniejszych publikacji niemiecko i polskojęzycznych, w trzecim kwartale 2010 r. w prasie katolickiej i biuletynie diecezji świdnickiej wydano drukiem szereg moich przyczynków poświęconych postaci ks. G. Hirschfeldera. Zob. m.in. T. Fitych, *Boże Młyny. KL Dachau – proces dojrzewania ks. Gerharda Hirschfeldera do świętości*. „Ziemia Kłodzka”. R. 2010, nr 192, s. 24-29; *Gottes Mühlen. KZ Dachau – Reifeprozess des Priesters Gerhard Hirschfelder zur Heiligkeit*. „Ziemia Kłodzka”. R. 2010, nr 194, s. 18-22; *Duchowy przewodnik i orędownik Ziemi Kłodzkiej. Symbol wolności i odwagi*. „Ziemia Kłodzka”. R. 2010, nr 194, s. 17-18 oraz w numerze specjalnym tegoż miesięcznika – „Ziemia Kłodzka”. R. 2010, numer specjalny IX-X 2010: *Lebenslauf des selig gesprochenen Kaplans Gerhard Hirschfelder – Kalendarium życia bł. Ks. Gerharda Hirschfeldera*, s. 5-7; „*Der Spiegel und Seelenhimmel*“ selig gesprochenen Priesters Gerhard Hirschfelder, s. 21-23; „*Zwierciadło i niebo duszy*” bł. Ks. Gerharda Hirschfeldera, s. 24-26; *Geistiger Führer und Befürworter des Glatze Landes*, s. 27-28; *Duchowy przewodnik*

uwagę skupimy na jednym z najważniejszych wymiarów duchowej charakterystyki Drugiego Kapłana Męczennika Ziemi Kłodzkiej³. Mając na uwadze fundamentalną prawdę że tożsamość chrześcijanina jest relacjonalna⁴, to znaczy tyle jest w nas dojrzałego człowieczeństwa, na ile jesteśmy otwarci i użyteczni dla drugich oraz ile osobowych relacji pielęgnujemy wiernie i odpowiedzialnie. Innymi słowy, tak jak każdemu człowiekowi możemy powiedzieć: „Ukaż mi swych przyjaciół, a powiem ci kim jesteś” oraz „kto z kim przysta-

i orędownik Ziemi Kłodzkiej, s. 29-30 oraz *Zamiast Podsumowania Obrad Sympozjalnych*. „Ziemia Kłodzka”. R. 2010, nr XI- (198), s. 10-11. Ponadto nieco obszerniejsze i pogłębione studium – *Ksiądz Gerhard Hirschfelder – Męczennik Ziemi Kłodzkiej za prawdę, wiarę i godność młodzieży*, opublikowane w księdze pamiątkowej ku czci ks. prof. A. Młotka, PWT Wrocław 2010; a wreszcie pierwszy na gruncie polskim kompleksowy artykuł leksykograficzny (z chronologicznym zestawieniem literatury) – *Hirschfelder Gerhard Franziskus Johannes (ur. 17 lutego 1907, Kłodzko zm. 01 sierpnia 1942, KL Dachau, Bawaria)*, na cyfrowej witrynie Dolnego Śląska: <http://jbc.jelenia-gora.pl/dlibra/docmetadata?id=3686>.

³ Pierwszym męczennikiem Ziemi Kłodzkiej był jezuita Andreas Faulhaber (* 21 V 1713 Kłodzko + 30 XII 1757 Kłodzko). W czasie trzeciej wojny śląskiej ustrzegł tajemnicy spowiedzi za cenę własnego życia. Z wojska pruskiego uciekało wielu żołnierzy, a księżom katolickim zakazano udzielania im spowiedzi, co było formą represji wymierzonej przeciwko kościołowi katolickiemu. A. Faulhaber został aresztowany 5 września 1757 na podstawie zeznań dwóch dezerterów: J. Nentwiga i J. G. a Veitha, którzy zeznali zaraz po schwytaniu, że do dezercji namówił ich na spowiedzi ks. Faulhaber. Rozkaz schwytania kapłana wydał ówczesny komendant twierdzy kłodzkiej de la Motte-Foque i jego zastępca. Po dwóch miesiącach trwania procesu podczas którego nie przyznawał się do winy, 28 października, mimo, iż nie przyznał się do winy, został skazany na śmierć przez króla pruskiego Fryderyka II Wielkiego. Zob. J. K ö g l e r, *Die Chroniken der Grafschaft Glatz, część 2, Die Pfarrei- und Stadtchroniken von Glatz, Habelschwerdt, Reinerz mit den zugehörigen Dörfern*, nowe wyd.: D. P o h l, Modautal 1993; *Kłodzko. Dzieje miasta*, red. R. G ł a d k i e w i c z, wyd. MZK, Kłodzko 1998; A. H e r z i g, M. R u c h n i e w i c z, *Dzieje Ziemi Kłodzkiej*. Hamburg-Wrocław 2006; J. M a n d z i u k, *Historia Kościoła katolickiego na Śląsku*. T. III, cz. 4, Warszawa 2010, s. 303-395.

⁴ Jana Paweł II napisał w liście apostolskim *Mulieris dignitatem* z 15 VIII 1988 r.(nr 7): „Wmyślając się w całość kształtu opisu z Księgi Rodzaju (2,18-25) oraz interpretując go w świetle prawdy o obrazie i podobieństwie Bożym (por. Rdz 1,26-27), możemy jeszcze pełniej zrozumieć, na czym polega osobowy charakter bytu ludzkiego, dzięki któremu oboje: mężczyzna i niewiasta są podobni do Boga. Każdy bowiem człowiek zdolny jest na Boga podobieństwo, jako stworzenie rozumne i wolne, poznać Go i miłować. Czytamy, że człowiek nie może bytować „samotnie” (por. Rdz 2,18). Może bytować tylko jako „jedność dwojga”, a zatem – w relacji do drugiego człowieka. Chodzi tu o relację wzajemną: mężczyzny do kobiety oraz kobiety do mężczyzny. Być osobą na obraz i podobieństwo Boga — oznacza także bytować w relacji, w odniesieniu do drugiego „ja”. Przygotowuje to ostateczne samoobjawienie się Boga Trójjednego: jedności żyjącej w komunii Ojca, Syna i Ducha Świętego”. Jan Paweł II w encyklice *Ut unum sint* (nr 47) stwierdził: „Dialog nie jest skupiony wyłącznie wokół doktryny, ale angażuje całego człowieka: jest także dialogiem miłości”. Zob. także Paweł VI, encyklika *Ecclesiam suam* (o drogach, którymi Kościół katolicki powinien kroczyć w dobie obecnej przy pełnieniu swojej misji) z 06 VIII 1964 r. oraz m.in. *Dialog*, w: S. v. K e m p i s, *Benedikt XVI. – Das Lexikon von Ablass bis Zölibat*. [Leipzig 2007], s. 55-56.

je takim się staje”, tak z analogicznie sformułowanym pytaniem pochylamy się nad postacią błogosławionego kapłana aby móc lepiej poznać jego heroiczne dążenie do „więcej być” niż mieć.

Podstawową przyjaźnią każdego ochrzczonego jest więź z Trójjedynym Bogiem Miłością⁵, a następnie ze świętymi (z Maryją na czele⁶), Kościołem⁷ oraz ze swoim otoczeniem. Umożliwia to w każdym nowym i wymagającym ‘dzisiaj’ i ‘teraz’ samoobjawienie się Boga Trójjedynego: jedności żyjącej w komunii Ojca, Syna i Ducha Świętego. „«Jeśli widzisz miłość, widzisz Trójcę» – pisał św. Augustyn»⁸, a miarą miłości, jak głosił św. Franciszek Salezy (1567-1622) „jest miłość bez miary”⁹. W tym kontekście oczywistym staje się priorytet posoborowego paradygmatu chrześcijańskiej tożsamości: *tajemnica – komunია – misja*¹⁰ (*misterio, communio, missio* – według tego

⁵ Zob. m.in. *Gebet*. W: S. v. Kempis, *Benedikt XVI. – Das Lexikon von Ablass bis Zölibat* [Leipzig 2007], s. 92-95; *Gott*, j.w., s. 110-113. Problematykę dialogu w Kościele omówił m.in. Hp. Hein z, *Unterwegs zu einer dialogischen Kirche*. „Prisma”. R. 1: 1989, z. 1, s. 4-11; D. Tracy, *Die römisch – katholische Identität im Licht der ökumenischen Dialoge*. „Concilium”. R. 30: 1994, z. 5, s. 451-457.

⁶ Zob. D. J. Policarp, *Maryja a duchowość chrześcijańska*. W: *Duchowość chrześcijańska*, red. L. Bałter. Poznań [1995], s. 108-111; St. T. Zarzycki, *Królowa Apostołów*. W: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielowski. Lublin-Kraków 2002, s. 450-453; *Maria*. W: S. v. Kempis, *Benedikt XVI. – Das Lexikon von Ablass bis Zölibat*, s. 177-178 oraz rdz. VIII Konstytucji Dogmatycznej o Kościele *Lumen Gentium* – nosi on znamienisty tytuł: „*Błogosławiona Maryja Dziewica Boża Rodzicielka w tajemnicy Chrystusa i Kościoła*”; J. a N. P. a w. e. II, encyklika *Redemptoris Mater* (O błogosławionej Maryi Dziewicy w życiu pielgrzymującego Kościoła), z 25 III 1987 r.; A. Rybicki, *Maryjna duchowość*. W: *Leksykon duchowości katolickiej*, s. 493 - 496.

⁷ Papież Benedykt XVI na nowo przypomina i poucza, że Kościół nie jest sam dla siebie celem, klubem, partią, ale jest „kwasem chlebowym”, zacznem, narzędziem na rzecz realizacji pełnego człowieczeństwa w świecie. To sam Chrystus nadal działa w Kościele, który jest pielgrzymującą w czasie i przestrzeni wspólnotą oraz narzędziem jedności i zbawienia całej rodziny ludzkiej. (KK, 1). Zob. m.in. *Kirche*. W: S. v. Kempis, *Benedikt XVI. – Das Lexikon von Ablass bis Zölibat*, s. 145-147.

⁸ Zob. B. e. n. e. d. y. k. t. XVI, encyklika *Deus Caritas Est*, nr 19 (z 25 XII 2005 r.).

⁹ Średniowieczny myśliciel, twórca znanego kierunku filozoficznego – św. Tomasz z Akwinu (1225-1274) doktor Kościoła i największy teolog Kościoła głosił iż: „miłość jest radością dobra; dobro jest jedynym powodem miłości. Kochać znaczy: chcieć komuś okazać dobro”.

¹⁰ „Tożsamość kapłańska – napisali Ojcowie Synodu – podobnie jak każda tożsamość chrześcijańska, ma swoje źródło w Trójcy Przenajświętszej”, która się objawia i udziela ludziom w Chrystusie, tworząc w Nim i za sprawą Ducha Kościół, jako „załączek oraz zaczątek Królestwa”. *Adhortacja Christifideles laici*, przypominając nauczanie Soboru, ukazuje Kościół jako tajemnicę, komunię i misję: „Jest tajemnicą, albowiem miłość i życie Ojca, Syna i Ducha Świętego są darmowym darem dla tych, którzy narodzili się z wody i z Ducha (por. J 3,5) i zostali wezwani do przeżywania, a także wyrażania i przekazywania w dziejach (misja) jedności samego Boga”.

To właśnie w tajemnicy Kościoła, będącej tajemnicą komunii trynitarniej nacechowanej przez wymiar misyjny, ujawnia się tożsamość chrześcijańska, a więc również specyficzna tożsamość ka-

teologicznego klucza Jan Paweł II opisał w posynodalnych adhortacjach tożsamość osób konsekrowanych, prezbiterów i chrześcijan świeckich)¹¹.

Zatrzymując się, nad charakterystyką krótkich 35 lat życia, a w tym zaledwie 10 lat życia dorosłego mężczyzny i tyluż lat świetlanej kapłańskiej posługi ks. Gerharda Hirschfeldera mieszkańca Ziemi Kłódzkiej - „Krainy Pana Boga i Maryi”¹², kilka rysów jego stylu życia uderza, zastanawia, rodzi pytania i spontanicznie wyzwala wdzięczność za wyjątkowy dar dojrzałego świadectwa na wymagające i trudne czasy. Tą wyjątkowość przybliży nam pojęcie świętości wyrażonej przez Jana Pawła II jako dążenie do «wysokiej miary zwyczajnego życia chrześcijańskiego» (NMI nr 31).

Po pierwsze fakt, że będąc panieńskim dzieckiem, w konsekwencji wychowywał się bez ojca (z tego tytułu nawet w Kościele był traktowany ze swego rodzaju „rezerwą”; dopiero za szczególnego typu dyspensą umożliwiono mu studium teologii, na wydziale teologicznym we Wrocławiu), stanowiło dla niego codzienny krzyż i wyzwanie, ale nie dostrzegamy w nim piętna duchowego i psychicznego zranienia, ani też oznak zniewieściałej osobowości.

Po drugie, wręcz przeciwnie, dostrzegamy u niego wiele w pełni dojrzałych i zrealizowanych rysów męskiej osobowości, m.in.: świadomość chrześcijańskiej godności, wolności i odpowiedzialności, roztropność, zdecydowanie, odwaga i wytrwałość, zdrowa ambicja i także aspiracje, poszukiwanie prawdy i wiedzy, czujne obserwowanie przemian polityczno-kulturowych, znaków czasu oraz sztukę niezależnego i krytycznego myślenia, zwieńczoną bezkompromisowym podążaniem, nawet w pojedynkę – pod prąd (w duchu ignacjańskiego *agere contra*).

Po trzecie, jeśli idzie o jego kulturę duszy, to uderza nas szlachetne poszukiwanie inspiracji, kontaktów, wzorów apostołstwa i więzi z osobami które płonęły duchem ewangelicznym (Maryja, św. Paweł, patronowie nadani mu

plana i jego posługi. Prezbiter bowiem, na mocy konsekracji otrzymanej w sakramencie święceń, zostaje posłany przez Ojca za pośrednictwem Jezusa Chrystusa, Głowy i Pasterza Ludu Bożego, do którego upodabnia się w sposób szczególny, aby żyć i działać w mocy Ducha Świętego w służbie Kościoła i zbawienia świata. Tak więc można zrozumieć „relacyjny” charakter tożsamości prezbitera”. Zob. J a n P a w e ł I I, *Posynodalna Adhortacja Apostolska Pastores dabo Vobis* (25 III 1992 r.), nr 12. (dalej cyt. PDV).

¹¹ Warto tu podkreślić, iż zgodnie z soborową wizją Ludu Bożego, najnowszy Kodeks Prawa Kanonicznego (z 25 stycznia 1983 r.) w szeregu kanonach podkreśla współodpowiedzialność chrześcijan za świętość oraz apostołat i w konsekwencji akcentuje prawo stowarzyszania się wiernych reprezentujących powołania różnego typu. (Księga II. Lud Boży – kan. 204-746).

¹² Zob. T. F i t y c h, *Mała Ojczyzna - Ziemia Kłódzka i jej sanktuarium maryjne*. „Ziemia Kłódzka”. R. 2012, nr 212, s. 6-10.

podczas chrztu św. i bierzmowania, itd.) oraz ówczesnych środowisk w których w radykalny sposób pielęgnowano apostołskiego ducha i miłość pasterską (*quasi* niemiecka akcja katolicka, stowarzyszenia młodzieżowe, kapłańskie i robotnicze, itd...), a wreszcie i samej świętości. Przypomnijmy w tym miejscu wypowiedź św. Augustyna: każdy „kto szuka piękna, prawdy i dobra, szuka Boga”.

Po czwarte, w odpowiedzialny i pozbawiony przeciętności oraz rutyny sposób nie tylko, iż realizował powołanie kapłańskie, które postrzegane jest jako śmiertelne zagrożenie każdego ustroju totalitarnego – także niemieckiego narodowego socjalizmu, ale co więcej z pasją, pełnym zaangażowaniem i oddaniem, wręcz z heroiczną miłością pasterską pracował wśród młodzieży (na pielgrzymkach w liturgii uczestniczyło ok. 2-3 tysięcy dzieci i młodzieży!)¹³, a więc z „wyjątkowo niebezpieczną” grupą społeczną, o którą z wielkim determinizmem, bez skrupułów i nie przebieając w środkach walczyła i nadal walczy – zabiegając o władzę nad duszą przyszłości narodu – każda totalitarna i ateistyczna władza oraz partia polityczna¹⁴.

Po piąte, nawet w trakcie 8-miesięcznego okresu uwięzienia i systemowego wyniszczania elit wielu narodów¹⁵ w KL Dachau (Bawaria)¹⁶, nie zauwa-

¹³ Ksiądz Gerhard Hirschfelder – starszy wikariusz Bystrzycy Kłodzkiej, broniąc godności młodzieży przed ideologią nazistowską, po sprofanowaniu krzyża i kapliczek przydrożnych powiedział – „Kto z serc młodzieży wyrywa wiarę w Chrystusa jest zbrodniarzem” (Bystrzyca Kłodzka, 30 VII 1941r.)

¹⁴ Metropolita Poznański i wiceprzewodniczący Polskiej Konferencji Episkopatu ks. abp St. Gądecki w homilii wygłoszonej 27 czerwca 2009 r. w Poznaniu powiedział m.in.: „W nowoczesnych społeczeństwach religia chrześcijańska jest tak samo traktowana jak w czasach realnego socjalizmu. Chrześcijaństwo jest tolerowane, pod warunkiem, że nie próbuje umieścić się w sercu świata jako miara i wzorzec człowieczy”. Z kolei George Weigel (* 1951 Baltimore) – amerykański pisarz katolicki, działacz społeczny i polityczny w wywiadzie dla włoskiego dziennika „La Stampa” z 4 kwietnia 200 r. powiedział m.in.: „ Kościół katolicki jest ostatnim obrońcą idei głoszącej, że w świecie są prawdy moralne. Na Zachodzie są potężne siły, negujące ich istnienie i popychające ku temu, by wierzyć, że małżeństwo można zdefiniować ustawami, że seks to forma sportu, że istoty nienarodzone lub upośledzone nie liczą się, że siły przymusu państwa mogą narzucić to, co kard. Ratzinger nazwał dyktaturą relatywizmu. Wszystkie te siły widzą w uchybieniach niektórych synów Kościoła okazję do zniszczenia jego nauczania”.

¹⁵ Według *Martyrologium polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską w latach 1939-1945*, przed 1 września 1939 r. liczba księży diecezjalnych wynosiła 10.017 osób. Z ilości tej blisko 20% kapłanów poniosło śmierć w więzieniach, egzekucjach lub obozach koncentracyjnych, a 30% zostało dotkniętych represjami okupanta. Ogółem lata wojny wyeliminowały blisko 50% księży z pracy duszpasterskiej. Do tego doliczyć należy ofiary, jakie poniósł kler zakonny.

¹⁶ Od 1941 r. przetrzymywano w nim wybitnych polityków i przedstawicieli inteligencji. Do kwietnia 1945 roku w Dachau uwięziono 2720 duchownych, w tym 2597 księży katolickich – 90

zamy u niego, ani lęku o samego siebie, przed utratą życia, czy jakiegokolwiek zranienia ze strony aparatu ucisku i oprawców, on nadal jest w tej fabryce cywilizacji śmierci kapłanem, który bez lęku modli się, i z dziecięcą ufnością wierzy w opiekę Trójjedynego Boga Miłości (Jezus Ukrzyżowany medytowany m.in. w autorskich rozważaniach 'Drogi Krzyżowej' staje się jego mocą i „Twierdzą Wewnętrzną”)¹⁷ oraz jako pierwszy kocha każdą osobę w swoim otoczeniu, także nieprzyjaciół, a poprzez korespondencję swoich dawnych parafian, duchownych, krewnych i przyjaciół. Jest więc oczywistym, że Księdzu Gerhardowi nikt życia nie zabrał, to on w dojrzałej postaci i w pełnej wolności uczynił z niego wspaniałą dar dla wszystkich. Podarował się innym jako osoba w pełni zrealizowana – święta.

Po szóste, jest faktem oczywistym, że był on przedstawicielem nie tylko niezbyt licznego grona Niemców, którzy stawiali czynny opór¹⁸ (nb. Adolf

% Największą grupę - 1780 - stanowili tu polscy księża - 84 %, oraz ok. 400 księży niemieckich. Więźni byli także duchowni ewangelicy, prawosławni i mariawicy.

Kapłani polscy więźni w KL Dachau dali heroiczne świadectwo swojej wiary. Ks. bp Korszyński napisał po latach w swoich wspomnieniach: „Chyba największą wartością naszego wspólnego pobytu w Dachau była nasza zbiorowa ofiara, na różny sposób składana na ołtarzu Boga, Kościoła i Ojczyzny przez długie miesiące i lata [...]. Pan Bóg wie najlepiej dlaczego cierpieliśmy. A mu ufamy, że raczył łaskawie przyjąć te nasze cierpienia i sprawić, iż na szali Jego boskiej sprawiedliwości zaważyły one w jakimś stopniu, że przyczyniły się do dobra Kościoła i do szczęścia naszego narodu.” Ojciec Święty Jan Paweł II ogłosił wielu kapłanów, zamęczonych w Dachau błogosławionymi. Listę świadków wiary wyniesionych na ołtarze otwiera bp. Michał Kozal – „Mistrz Męczenników”, jak nazywa go dekret beatyfikacyjny.

¹⁷ Piszę o tym w kilku swych artykułach - zob. m.in. T. F i t y c h, *Boże Młyny. KL Dachau – proces dojrzewania ks. Gerharda Hirschfeldera do świętości*. „Ziemia Kłodzka”. R. 2010, nr 192, s. 24-29; *Gottes Mühlen. KZ Dachau – Reifeprozess des Priesters Gerhard Hirschfelder zur Heiligkeit*. „Ziemia Kłodzka”. R. 2010, nr 194, s. 18-22; *Ksiądz Gerhard Hirschfelder - Męczennik Ziemi Kłodzkiej za prawdę, wiarę i godność młodzieży*, opublikowane w księdze pamiątkowej ku czci ks. prof. A. Młotki, PWT Wrocław 2010 oraz trzy polskojęzyczne przyczynki oraz ich niemieckie odpowiedniki („Zwierciadło i niebo duszy” błogosławionego księdza Gerharda Hirschfeldera (*1907 +1942) DRUGIEGO MĘCZENNIKA ZIEMI KŁODZKIEJ, zob. s. 24-26 i 21-23) w specjalnym wrześnieowym numerze znanego miesięcznika “Ziemia Kłodzka” (2010), s. 21-30n.

¹⁸ Formy stawiania oporu były bardzo zróżnicowane. Na jednym końcu skali należy sytuować zachowania, które raczej daje się opisać jako odbieganie od normy, zawierające cichą formę protestu: uchylanie się od Hitlergruß (pozdrowienie na cześć Hitlera), niezachwiana wiara chrześcijańska albo unikanie zebrań młodzieży hitlerowskiej (Hitlerjugend) należały do tych niekonformistycznych zachowań, które często wskazywały na częściowe odrzucanie nazistowskiego reżimu. Na drugim końcu skali znajduje się 17 prób przyczynienia się do zakończenia narodowo-socjalistycznej dyktatury. Głównie ze strony kręgów wojskowych krytycznie nastawionych wobec reżimu, doszło do prób zamachu i planowania obalenia systemu. Inni opozycjoniści związali siatki i dyskutowali nad politycznymi alternatywami, które mogły by nastąpić po upadku rządu nazistowskiego. Pomiędzy tymi skrajnymi postawami znajdowało się wiele różnych po-

Hitler został wybrany przeważającą ilością głosów, w tym w dużej mierze przez katolików¹⁹), ale też bezkompromisowo przeciwstawili się niszczącej sile narodowego socjalizmu²⁰, ale także nielicznego grona duchowieństwa wolnego od rutyny i zasiedziałego stylu duszpasterzy „pasących samych siebie” (por. św. Augustyn)²¹, którzy w pełni, tzn. nawet z narażeniem swego życia zrealizowali misję kapłańską.

Po siódme, przygotowany obserwator jego życia jest świadom, że to niesłubne dziecko, młody w pełni zrealizowany kapłan aż o ponad pół wieku uprzedził swym duchem, heroiczną miłością pasterską i stylem życia publikację soborowego dekretu o życiu i posłudze kapłanów „*Presbiterorum Ordinis*” (por. PO, 8; LG, 28; KPK, 278 § 2); oraz posoborową adhortację Jana Pawła II „*Pastores Dabo Vobis*” – „Dam Wam Pasterzy Według Serca Bożego”²² (por. PDV, 81)²³. Zalecają one współczesnym kapłanom życie według jednej z zaaprobowanej przez Kościół duchowości i pielęgnowanie życia

średnich form zachowania: pisanie i rozpowszechnianie ulotek o treściach opozycyjnych, próby utrzymania w podziemiu struktur grup partii robotniczych lub pomaganie Żydom znajdującym się w niebezpieczeństwie.

¹⁹ Niestety w wyborach do Reichstagu z 5 marca 1933 r. przeważająca większość mieszkańców Ziemi Kłodzkiej głosowała na partię NSDAP. Liczba ważnie oddanych głosów wyniosła – 68.903, z tego największe poparcie otrzymała partia NSDAP – 26.594, drugą co do wielkości liczby głosów była chrześcijańska partia Zentrum – 19.856, a Christlich-sozialer Volksdienst – 225 głosów. Zob. <http://www.verwaltungsgeschichte.de/glatz.html>.

²⁰ Zob. m.in. H. M o m m s e n, A. M c G e o c h, *Alternatives to Hitler (German Resistance Under the Third Reich)* Princeton University Press, 2003.

²¹ Św. Augustyn bp Hippony i doktor Kościoła mówi nawet o złych pasterzach zabijających powierzone im owce: „Skoro zaś Pan powiedział, co lubią źli pasterze, wskazuje z kolei na to, co zaniedbują. Otóż niedomagania owiec są jawne i liczne. Niewiele jest zdrowych i tłustych, to jest umocnionych pokarmem prawdy, należycie korzystających z nadanych przez Boga pastwisk. Tu jednak pasterze nawet takich nie oszczędzają. Nie dość, że nie dbają o chore i słabe, o zabłąkane i zaginione, ale nadto, o ile to od nich zależy, zabijają mocne i tłuste. W jaki sposób - zapytasz - zabijają źli pasterze? Zabijają, gdy prowadzą złe życie, zabijają, gdy dają zły przykład. Nie na próżne powiedziane do służi Bożego zajmującego wysokie miejsce wśród członków Najwyższego Pasterza: ‘We wszystkim okaż wzór dobrych uczynków własnym postępowaniem’ oraz ‘Bądź przykładem dla wiernych’. Oto nawet zdrowa owca, patrząc na swego źle postępującego pasterza, odwraca oczy od przykazań Pańskich, kieruje je ku człowiekowi i zaczyna mówić w sercu swoim: ‘Jeśli mój pasterz tak postępuje, kimże ja jestem, aby nie czynić tak samo?’ W ten sposób zły pasterz zabija zdrową owcę. Jeśli zdrową zabija, to cóż uczyni z innymi; cóż uczyni, skoro źle żyjąc, zabija nawet tę, której nie umacniał, lecz zastał mocną i zdrową?’, Zob. Kazanie św. Augustyna, biskupa, O pasterzach (Kazanie 46, 9). W: *Liturgia Godzin*, t. dodatkowy, [Poznań] 2002, s. 456-457.

²² PDV – ROZDZIAŁ III: „Duch Pański Spoczywa Na Mnie. Życie Duchowe Kapłana”.

²³ Ponadto życie ks. Gerharda Hirschfeldera doskonale wespółbrzmii z przesłaniem encykliki *Deus Caritas est* - Benedykta XVI, głoszącym, że najważniejszym posłaniem i misją każdego z nas jest ukazywanie miłości do Boga poprzez konkretne działania w spotkaniu z drugim człowiekiem.

wspólnotowego księży, w czynnej współpracy i dialogu z chrześcijanami świeckimi²⁴. Współcześnie Benedykt XVI, w swym nauczaniu skierowanym do prezbiterów powtarza z mocą: nie można być kapłanem nie mając mistycznej relacji z Jezusem Ukrzyżowanym, czyli nie będąc charyzmatykiem²⁵.

Po ósme, ksiądz Gerhard Hirschfelder jest moralnym zwycięzcą nad ideologią narodowego socjalizmu niemieckiego oraz represyjnymi strukturami władzy hitlerowskiej utworzonymi w systemowy sposób, a przeznaczonymi do walki z człowiekiem, narodem i Kościołem. Bowiem „świat należy do tego kto kocha” – wyznaje współczesnemu światu wielki świadek wiary i nadziei - wietnamski ks. kard. François-Xavier Van Thuan (+ 2002 Rzym), który w 1975 r. został uwięziony przez władze komunistyczne²⁶. W konsekwencji bez procesu i wyroku przebywał w więzieniu 13 lat, w tym 9 lat w odosobnieniu.

Na koniec tej szkieletowej refleksji rodzi się podstawowe pytanie, kto pomógł księdzu Hirschfelderowi w tak krótkim czasie osiągnąć dojrzałość, mądrość i świętość? Skąd czerpał on siły do ustawicznego bycia miłością? Jakie środowiska wywarły pozytywny wpływ, czy wręcz zadecydowały o tak heroicznym kształcie jego miłości pasterskiej? Na powyższe pytanie spróbujemy dać jedynie bardzo syntetyczną odpowiedź. Pełne rozwiązanie tego zagadnienia wymaga jeszcze długotrwałych studiów, bowiem nie uporali się z tą kwestią dotychczasowi biografowie ks. Gerharda Hirschfeldera.

5. Profil maryjny życia księdza Hirschfeldera

O powołaniu księdza Gerhard, na zasadzie analogii i odpowiedniości, celnie możemy powiedzieć jedynie to co wyznał Jan Paweł II: „Jest ono tajemni-

²⁴ Zob. M. T i g g e s, *Priestergemeinschaften*. W: LfThK, Bd. 8. Freiburg 1999, szp. 573; t a m ż e: G. G r e s h a k e, *Priesterliche Spiritualität*, szp. 568-569; R. S c h m u c k e r, *Priesterberuf*, szp. 571-572 oraz H. B r o s s e d e r, *Priesterbild*, szp. 572-573.

²⁵ Zob. m.in (Begegnung mit dem Klerus d. *Man kann nicht Priester sein, ohne charismatisch zu sein* »Lectio divina« von Papst Benedikt XVI. am 23. Februar er Diözese Rom in der »Aula Paolo VI«). „L'Osservatore Romano“ Die Vatikanzeitung in deutscher Sprache. R. 42: 2012, nr 10, s. 7-9.

²⁶ „Jak bardzo prawdziwe są te słowa! W sercu każdej osoby znajduje się olbrzymie pragnienie miłości, które my, dzięki tej miłości jaką Bóg wlał w nasze serca możemy zaspokoić. Trzeba jednak, aby nasza miłość była ‘sztuką’, sztuką, która przewyższa zwykłą ludzką zdolność do kochania. Bardzo wiele, żeby nie powiedzieć wszystko, zależy właśnie od tego. Widziałem tę sztukę, na przykład u Matki Teresy z Kalkuty. Ten kto ją spotkał, kochał ją. Również u papieża Jana XXIII, który wkrótce zostanie ogłoszony błogosławionym”. Zob. *Świadkowie nadziei (Rekolekcje watykańskie)*. Kraków 2001, s. 79-80. W Polsce wydane zostały także kolejne dwie jego książki: *Droga nadziei*, 2002 oraz *Modlitwy nadziei*, 2007.

całą 'szczególną wymianą' – *admirabile commercium* – pomiędzy Bogiem a człowiekiem. Człowiek oddaje Chrystusowi swoje człowieczeństwo, by mógł się On nim posłużyć jako narzędziem zbawienia. Chrystus zaś przyjmując ten dar, czyni owego człowieka swoim *alter ego*. Jeśli się nie wniknie w tajemnicę tej 'wymiany', nie można zrozumieć, jak się to dzieje, że człowiek słysząc słowa: 'Pójdź za mną!', wyrzeka się wszystkiego dla Chrystusa w przekonaniu, że na tej drodze jego ludzka osobowość osiągnie całą ludzką pełnię²⁷.

Ponadto w swej książce – świadectwie Papież napisał: „Kapłan wraz z całym Kościołem żyje w swojej epoce i jest uważnym i życzliwym, ale także krytycznym i czujnym obserwatorem tego, co dokonuje się w historii”²⁸. Co więcej, wyznał on: „tylko z gleby kapłańskiej świętości może wyrastać skuteczne duszpasterstwo – *cura animarum*. Najgłębszym sekretem prawdziwych sukcesów duszpasterskich nie są bowiem środki materialne, zwłaszcza 'środki bogate'. Trwałe owoce duszpasterskich trudów rodzą się na podłożu świętości kapłańskich serc”, [...] świętość kapłańskiego życia, wyrażająca się w modlitwie i medytacji, w duchu ofiary i gorliwości misyjnej [...] Kapłan może być przewodnikiem i nauczycielem, o tyle, o ile stanie się autentycznym świadkiem. [...] Powinien być człowiekiem wiedzy w sensie najbardziej wzniosłym i duchowym. Winien posiadać tę 'wiedzę Bożą', która nie jest jedynie zbiorem prawd doktrynalnych, ale osobistym i żywym doświadczeniem Tajemnicy, jak to ukazuje modlitwa arcykapłańska z Ewangelii św. Jana (17,3)”²⁹.

Innymi słowy jak „drzewo poznaje się po owocach”, tak tożsamość, dojrzałość i wartość człowieka rozpoznaje się po jego czynach (Mt 7, 16 - 18). W konsekwencji droga do świętości, to konkretna i wytrwała odpowiedź na Boże powołanie, która wymaga życia w prawdzie (według wartości) i rozwoju sprawności moralnych (czyli ćwiczenia się w cnotach). To zrzucenie z siebie dawnego egoistycznego człowieka (zniewolonego kulturą śmierci), a przyoblekanie się w nowego (por. Kol 3,9). Ten nowy człowiek ma się stać „małą Maryją” i „małym Jezusem” - światłością świata, solą ziemi. Tak jak Chrystus był i jest światłem świata. Każdy kto żyje z Nim w przyjaźni i kształtuje swoje wnętrze na Jego wzór, ma stawać się światłem. Chrześcijanin nie świeci własnym światłem, ale powinno płonąć w nim światło Chrystusa i mi-

²⁷ Zob. Jan Paweł II, *Dar i tajemnica*. Kraków 1996, s. 70.

²⁸ Tamże, s. 81.

²⁹ Tamże, s. 86-88, 92.

łość Trójjedynego Boga. A to wymaga czujności i troski o to, by płonąć, by nie „kopić”, tlić się jedynie, lecz pozwalać w sposób wolny i świadomy aby nasze człowieczeństwo było „światłowodem” tej Światłości, która oświeca każdego człowieka, gdy na świat przychodzi (por. J 1,9). Konsekwentne bycie bezinteresownym darem dla innych, miłością oraz świadectwem „Prawdziwej Światłości” w codzienności naszych obowiązków, zawsze i wszędzie: w pracy, w szkole, w rodzinie. Na tym właśnie polega świadome i autentycznie przeżywane chrześcijaństwo, „nie uwięzione” w murach świątyń.

Św. Jan Apostoł do dzisiaj zdumiewa i uderza nas swoją niezwykle dojrzałą osobowością (geniuszem mężczyzny i apostoła). Pod wieloma względami wyróżnia się on od innych. Sprawia to m.in. odmiennosc języka, metafor biblijnych, skoncentrowanie uwagi na tak ważnych zagadnieniach jak miłość wzajemna, jedność obecność Jezusa w każdym człowieku i w Kościele, zmagania Kościoła pielgrzymujące przez wieki, a także jego mądrość i świętość, to tylko niektóre jego dary i chryzmaty, które stały się jego udziałem, kiedy to zrealizował testamentalne polecenie Jezusa, wypowiedziane na krzyżu: „Oto matka Twoja” (19,27). Wziął do swego domu Maryję, która w uzasadniony sposób nosi miano, Matki Jezusa, Matki Kościoła, Królowej Apostołów, Stolicy Mądrości... W efekcie pod wieloma aspektami przewyższa on pozostałych apostołów i uczniów Chrystusa. Przez analogię możemy powiedzieć, że na niezwykle dojrzałym kształcie osobowości i miłości pasterskiej księdza Hirschfeldera również zadecydowały liczne z nią spotkania i „wzięcie Maryi do swego domu”³⁰.

Uważnie śledząc jego codzienność i życiowe drogi³¹, możemy mówić o jego świadomej osobowej więzi z Maryją. Wysuwamy hipotezę, że ten wybór mógł się dokonać, a następnie, konkretyzować i umacniać, w kontakcie

³⁰ W podobnym duchu mówił Papież Benedykt XVI do Polaków podczas arowej audiencji generalnej w dniu 15 IX 2010 r.: „Drodzy polscy pielgrzymi. Dziś przypada wspomnienie Matki Bożej Bolesnej. Powracając na pamięć słowa ukrzyżowanego Pana: ‘Niewiasto, oto syn Twój’, ‘Oto Matka twoja’. Chrystus sam zawiera swojej Matce Jana, a wraz z nim wszystkie pokolenia uczniów. Zaprośmy Ją do domu naszej codzienności, aby Jej opieka i wstawiennictwo były dla nas wsparciem w czasie pomyślnym i w dniach cierpienia”.

³¹ Oryginały akt personalnych ks. G. Hirschfeldera znajdują się w Archiwum dawnego wikariatu generalnego Hrabstwa Kłodzkiego w Kłodzku. Noszą one sygnatury: I C 18h23 oraz I F 56f. W roku 1998 zostały one wydane i włączone do akt procesu kanonizacyjnego. Zob. m.in. D. P o h l, *Das Dekanatsarchiv des Erzbischöflichen Generalvikariats der Grafschaft Glatz: Bestandsaufnahme 1994* Lorsch 1995, s. 87.

z co najmniej dziesięcioma kategoriami jej „ikon”³² obecnych na Ziemi Kłodzkiej³³ i Dolnym Śląsku³⁴.

Były to kolejno: (1) – Piękna gotycka Madonna kłodzkiego kościoła parafialnego Wniebowzięcia NMP³⁵, (wzm. 1199 r.; w którym został ochrzczony 19 II 1907 r., otrzymując imię błogosławionego Gerharda Madeji – redempto-

³² Także współcześnie wielu przewodników życia duchowego proponuje Maryjną pobożność. Augustinus Kurt Fenz, w swej doskonałej książce pt. *Ich suche Jesus* (z przedmową ks. kard. F. Königa) w nawiązaniu do bolesnego doświadczenia Maryi przez trzy dni bezskutecznie szukającej z Józefem Jezusa (Łk 2,29), proponuje 33 konkretne kroki duchowe w oparciu o pisma klasyka maryjnej pobożności św. Ludwika Marii Grignon de Monfort (16773-1716) i jednego z największych czcicieli Maryi nie tylko wśród cystersów, ale i w całym Kościele św. Bernarda z Clairvaux (1090-1153). Zob. A. K. F e n z, *Ich suche Jesus*, Wienerald-Sittendorf [2002].

³³ Kult Matki Bożej już od XIII wieku był i jest istotnym elementem religijności mieszkańców Ziemi Kłodzkiej. Do dnia dzisiejszego pielgrzymi odwiedzają słynne sanktuaria kłodzyczyny: w Starym Wielisławiu, na Górze Iglicznej, w Kłodzku, w Wambierzycach i Bardzie Śląskim. Jednak od 800 lat nieustannie żywy jest kult figury Matki Bożej z Wambierzyc, gdzie znajduje się jedno z najstarszych sanktuariów maryjnych i największych ośrodków kalwaryjskich, przyciągające rzesze pielgrzymów i turystów z Dolnego Śląska, a także innych regionów Polski, Czech, Moraw, Austrii i Niemiec. Zob. także K. K. C z a p l i Ń s k i, *Madonny Ziemi Kłodzkiej*. Pelplin 2009. Należy tu zauważyć, że wraz z rosnącą w XV wieku dominacją kultu Maryjnego rozwinęło się pątnictwo do sanktuariów z cudownymi wizerunkami Maryjnymi. Były one i są najliczniejsze, stanowią prawie 80% proc. wszystkich sanktuariów w Polsce. W ich rozwoju ogromne znaczenie miał XVII w., w którym powstała prawie połowa ośrodków kultu Matki Bożej. Dane historyczne podają, że w 1722 r. istniało w Polsce 1112 ośrodków kultu Maryjnego.

³⁴ Zob. N. M u s s b a c h e r, *Die Marienverehrung der Cistercienser*. W: *Die Cistercienser (Geschichte, Geist, Kunst)*, red. A. S c h n e I d e r, A. W i e n a n d, W. B i c k e l, E. C o e s t e r, [Köln 1983], s. 151-167; R. K n a p i Ń s k i, *Ikonografia maryjna w okresie kontreformacji*. „Studia Claromontana”. T. 23: 2005, s. 29-54. Ikonografię Matki Bożej Opieki na przykładzie obrazów w polskich klasztorach karmelitańskich omawia m.in. B. S z a f r a n i e c, *Matka Boska w płaszczu opiekuńczym*. W: *Maryja orędowniczka wiernych*, red. K. S. M o i s a n, B. S z a f r a n i e c. T. 2. Warszawa 1987, s. 23-27; s. 24: CARMELI REGINA SIMUL DULCISSIMA MATER/ NOS TUA IAM PRIDEM GRATIA VICIT AVE/ VESTIBUS ET TITULIS PROPIS NOS SPONTE DITASTI/ SUB SCEPTRO FAMULOS PROTEGE VIRGO PROTEGE VIRGO TUOS. (*Królowo Karmelu, zarazem najśodsza Matko, witaj Twój urok już od dawna nas podbija. Własnymi strojami i tytułami z własnej woli nas ubogaciłaś. Strzeż pod swym berłem slugi swoje, o Panno*). Podobnie malowano na użytek innych zakonów, np. cystersów (Adam Swach, *Maryja Płaszczka Opieki adorowana przez świętych cysterskich, Owińska, kościół pocysterski, 1730*); trynitarzy od wykupu niewolników (Pierre de J o d e, *Notre-Dame de la Merci, sztych XVII w.*); franciszkanów czy klarysek (Stary Sącz, 1684); benedyktynek (Sandomierz, kościół św. Michała, 2 poł. XVIII w.). Zob. także R. C a n t a l a m e s s a, *Maria, uno specchio per la Chiesa*. Milano 1992; t e n ż e, *Maria ein Spiegel für die Kirche*. [Köln 1994]; t e n ż e, *Maryja Zwierciadłem dla Kościoła*, tłum. J. K r ó l i k o w s k i. Warszawa 1994.

³⁵ Zob. W. B r a u n f e l s, *Maria, Marienbild, IV – Das Marienbild in der Westen bis zum Konzil von Trient*. W: *Lexikon Der Christlichen Ikonographie*, red. von E. K i r s c h b a u m. T. 3. Rom – Freiburg – Basel – Wien [1994], k. 155, 181-198.

rysty³⁶) aktualnie jest to konkatedra diecezji świdnickiej. Centralny element wyposażenia rzeźbiarskiego głównego ołtarza stanowi piękna gotycka, drewniana i polichromowana figura Madonny z Dzieciątkiem, pochodząca prawdopodobnie z połowy XV w., zwana Madonną Kłódką lub Matką Bożą Łaskawą. W tej świątyni znajduje się także druga Madonna z czyżykiem z XIV w. – rzeźba wysokiej rangi, przypisywana Piotrowi Parlerowi – budowniczem katedry św. Wita w Pradze.

(2) – Madonna Bardzka, jest to najstarsza drewniana rzeźba romańska zachowana na Dolnym Śląsku (wykonana z drewna lipowego, mierzy zaledwie 43,3 cm, w pocysterskim kościele. Figura Matki Bożej Bardzkiej z początku XIII w.³⁷ reprezentuje niezwykle rozpowszechniony w XI i XII w. typ „Madonny Tronującej”. Ze względu na charakterystyczny pełen dobroci uśmiech Maryi zwana jest też „Madonną uśmiechniętą”³⁸. Od czasu jej koronacji nosi tytuł MBB Strażniczki Wiary³⁹. Do tego sanktuarium⁴⁰ i przed jej oblicze często pielgrzymował Gerhard jako chłopiec, najpierw w towarzystwie swej mamy. Podobnie jak i do barokowej maryjnej kapliczki na skalistym wierzchołku Kalwarii (Góra Bardzka 582 m n.p.m.).

(3) Madonna „redemptorystowska” – czyli „Matka Boża Nieustającej Pomocy”⁴¹. Nie możemy wykluczyć, że ksiądz Gerhard pozostawał w kontakcie,

³⁶ W niedzielnych rozważaniach na Anioł Pański (29 I 2006 r.) Nawiązywał do swej encykliki *Deus Caritas Est*, a akcentując ogromne znaczenie świętych na koniec powiedział, „te zastępy mężczyzn i kobiet, które Duch Chrystusa ukształtował, czyniąc z nich wzór ewangelicznego oddania, skłaniają nas do uznania wagi życia konsekrowanego jako wyrazu i szkoły miłości”.

³⁷ Zob. H. W e c z e r k a, *Handbuch der historischen Stätten Schlesiens*. Stuttgart 1977, s. 560–562.

³⁸ Historycy nie są zgodni co do tego, czym jest dziełem i kiedy powstała. Prawdopodobnie Figura Matki Bożej pojawiła się w Bardzie w około 1110 r. i umieszczona była w kaplicy zamkowej. Według legendy, Maryja objawiła się w tej kaplicy pobożnemu młodzieńcowi, któremu przekazała swój wizerunek wraz z życzeniem, by w tym miejscu czczono ją w szczególny sposób. Zob. m.in. *Słownik geografii turystycznej Sudetów. Góry Bardzkie*, red. M. S t a f f. T. 12. Wrocław 1993.

³⁹ Została koronowana 3 lipca 1966 r. przez ks. abp Bolesława Kominka, metropolitę wrocławskiego.

⁴⁰ Zob. Dehio, *Handbuch der Kunstdenkmäler in Polen Schlesiens*, München-Berlin 2005, s. 116n.

⁴¹ Wizerunek (ikona) Matki Bożej – Najświętszej Maryi Panny, jest patronką najbardziej smutnych i potrzebujących, którzy odczuwają szczególnie potrzebę miłości i opieki. Nie jest dokładnie znany wiek powstania ikony (w tradycji prawosławnej jest czczona jako ikona Matki Bożej „Cierpiąca”). Niektóre źródła mówią, iż został namalowany w IX wieku na Krecie, inne zaś datują go na wiek XII i wywodzą z Bizancjum lub nawet z klasztoru Chilandar na świętej Górze Athos. Po szczęśliwym przybyciu do Wiecznego Miasta ikona została umieszczona w kościele

albo nawet szukał duchowości oraz religijnych i apostołskich wzorców jak też inspiracji u niezwykle gorliwych i dynamicznych redemptorystów posługujących od 1900 r. w sanktuarium maryjnym w Bardo Śl. (na życzenie kard. Koppa, który zachwyił się ich duszpasterstwem w Wiedniu). N. b. w aktach personalnych ks. Hirschfeldera zachował się pośmiertny obrazek wybitnego czermnieńskiego redemptorysty Franza Xawerego Franza (*11 XII 1864 Czermna k. Kudowy-Zdroju +13 III 1926 Wrocław)⁴².

(4) Madonna Wambierzycka koronowana "Królowej Rodzin"⁴³ i „Patronka Ziemi Kłodzkiej” (od 05 VIII 2009). Pomimo gęstej sieci sanktuariów maryj-

św. Mateusza. W dobie napoleońskiej, po zdobyciu Rzymu przez wojska francuskie, obraz zaginął. Po ponad pół wieku odnalazł go redemptorysta o. Michał Marchi. W 1865 r. papież Pius IX powierzył cudowny wizerunek Redemptorystom, mówiąc: "Sprawcie, aby ten obraz poznao na całym świecie i aby się w nim rozmiłowano". Dzięki ich gorliwej działalności duszpasterskiej i misjom ludowym ikona Matki Bożej Nieustającej Pomocy jest najbardziej rozpowszechnionym obrazem maryjnym w świecie. Cudowna ikona została umieszczona w kościele Redemptorystów pw. św. Alfonsa w Rzymie (nieopodal bazyliki Santa Maria Maggiore). Dnia 23 czerwca 1867 r. odbyła się uroczysta koronacja obrazu, zaś w roku 1876 na dzień 27 czerwca ustanowiono święto Błogosławionej Dziewicy Maryi pod wezwaniem Nieustającej Pomocy. Zob. m.in. E. A. B I s I n o t o, *Quadro de Nossa Senhora do Perpétuo Socorro: um dos ícones mais conhecidos*. Aparicida: Santuário 2004, oraz witryna internetowa: http://www.redemptor.pl/kult_i_mtki_bozej.php?tryb=full i <http://www.redemptor.pl/czytelnia.php?id=4>; *Uczyńcie Ją znaną całemu światu. Kult i symbolika ikony Matki Bożej Nieustającej Pomocy w zarysie*, red. M. S a d o w s k i. Kraków 2011.

⁴² Świadczyć o tym może rzadko spotykana forma podpisu Ks. Gerharda Hirschfeldera ze stycznia 1937 r.: „Kaplan Gerhard Majella Hirschfelder. Z braku faktów, jedynie na zasadzie hipotezy, możemy się domyślać, że albo matka ks. Gerharda miała pewne dylematy lub problemy związane z jego urodzeniem, albo w szczególny sposób przeżyła misję redemptorystowskie podczas których zaprezentowano postać tego świętego (jak ikonę MBNP). Wielce wymownym jest jednak fakt, że Gerhard nie tylko w pełni zaakceptował wybór imienia chrzestnego dokonany przez matkę, ale co więcej jak prezbiter z pięcioletnim stażem nadal z predylekcją używa rozszerzonej formy identyfikacji swego imienia (pierwszego z trzech) – „Gerhard Majella”. Warto tu podkreślić, że św. Gerhard Majella posługiwał się nie tylko szeregiem darów właściwym mistykom, ale także pielęgnował typowy dla charyzmatu św. Alfonsa Liguori radykalizm ewangeliczny. Zmarł na gruźlicę w wieku niespełna 30 lat. W charakterze testamentu pozostawił na drzwiach swojej celi karteczkę – swoje credo i świadectwo: „Tutaj spełnia się Wołę Bożą, tak jak chce Bóg i jak długo będzie chciał”.

⁴³ Oryginalna figurka z XII w. nie przetrwała, ale Vamberice (tak miejscowość nazywali Czesi) nieustannie rosły jako miejsce kultu Najświętszej Maryi Panny. A ok. 1380 r. do sanktuarium trafiła mała (28 cm) figurka Matki Bożej, z owocem granatu w dłoni, z drewna lipowego, pochodząca ze szkoły śląskiej, bliska kręgowi stylowemu tzw. Madonn na lwach.

Do Matki Wambierzyckiej w ciągu stuleci ciągnęli pątnicy z Czech, Moraw, Austrii, Opolskiego i Górnego Śląska – w XIX w. rok-rocznie przybywało ich ok. 200 tys. (za Wielka Encyklopedia Herdera). Przyciągała ich Matka Boża, przyciągały cuda jej przypisywane a zapisywane w księdze parafialnej, przyciągały niezwykle zjawiska związane z sanktuarium: dwukrotnie, w 1679 r. i 1923 r., kościół otaczać miało nieziemskie światło..., podczas prac budowlanych z ziemi wybiło

nych rozsianych również w północnych Czechach, to właśnie ta obecność Maryi, od wieków gromadziła ogromne rzesze pielgrzymów z Czech, Niemiec i Śląska. Nie ulega wątpliwości, że do głównego sanktuarium swej małej ojczyzny, chłopiec i młodzieniec Gerhard pielgrzymował ze swoimi krewnymi, przyjaciółmi i parafianami. Z kolei jako kapłan i duszpasterz młodzieży Ziemi Kłodzkiej, to tutaj u stóp Matki Bożej Wambierzyckiej potrafił on zgromadzić do 3 tysięcy młodych serc.

(5) Inne ważne cele maryjnych pielgrzymek mieszkańców Ziemi Kłodzkiej to cudowne wizerunki Matki Bożej na Górze Iglicznej⁴⁴ k/Bystrzycy Kł. oraz w **czeskie** sanktuarium Králiký (gdzie również posługiwali ojcowie redemptoryści). Możemy jedynie przypuszczać, że zarówno krewni, przyjaciele, jak i sam Gerhard Hirschfelder nie tylko pielgrzymował do tych miejsc, a miał osobiste nabożeństwo do Matki Bożej czczonej w tych dwóch kolejnych typach ikonograficznych. Nb. huta szkła w Lasówce k. Zieleńca i Bystrzycy Kł. Do okresu międzywojennego była największy dolnośląskim centrum obrazów religijnych malowanych na szkle⁴⁵, którym częstymi motywami były Madonny Śląskich, czeskich i austriackich sanktuariów.

(6) Madonny Wrocławia; od kilku wieków były one w szczególny sposób czczone zwłaszcza w kościołach: prowadzonych przez jezuitów w kościele uniwersyteckim pw. Najświętszego Imienia Jezus - wizerunek Najświętszej Marii Panny z Dzieciątkiem noszącej tytuł „Wspomożycielki Wrocławia”⁴⁶;

cudowne źródelko. Koronację figurki Królowej Rodzin papieskimi koronami przeprowadził 17 VIII 1980 r., Prymas Tysiąclecia Stefan kard. Wyszyński. W kazaniu mówił w bazylice wambierzyckiej (zbud. 1715-1720, a do godności bazyliki mniejszej podniesionej przez Piusa XI w 1936 r.): „Nasze prośby składamy w Twoje dłonie opiekuńcze, Najlepsza Matko i Królowo Rodzin, od tylu wieków czczona na pograniczu tych ziem, gdzie jednoczysz braci Polaków, zwłaszcza Dolnego Śląska, naszych pobratymców Czechów, Słowaków, Łużyczan i Morawian, również Niemców, Austriaków, Węgrów i wielu innych”. Aktualnie, jest to jedno z jedenastu miejsc w naszej Ojczyźnie, gdzie szczególnej opieki Maryi doświadcza rodzina.

⁴⁴ Zob. K. R. M a z u r s k i, *Masyw Śnieżnika i Góry Bialskie*. Wrocław 1995; *Dehio-Handbuch der Kunstdenkmäler in Polen Schlesien*. München-Berlin 2005, s. 612.

⁴⁵ Zob. m.in. *Święci w szkle zakłęci (Obrazy na szkle z terenu Hrabstwa Kłodzkiego - Kolekcja Heidi i Fritz Helle)*, Katalog towarzyszył wystawie w Muzeum Śląskim w Görlitz 30.10.2010 - 27.02.2011, Fotografie P. Jermaczek, Wydawnictwo Markus Bauera i Martin Kügler na zlecenie Fundacji Schlesisches Museum zu Görlitz, Görlitz 2011.

⁴⁶ Ikonografia obrazu należy do szerokiego kręgu przedstawień Madonn, które swój początek wywodzą od greckiego przedstawienia Matki Bożej Eleusy (gr. miłosierniej), rozpowszechniony mocno w X w. w Bizancjum. Rok 1537 to czas powstania obrazu dla kościoła św. Jakuba w Innsbrucku, malowany przez cenionego ówczesnego malarza niemieckiego Łukasza Cranacha Starszego. Jedną z jego kopii nich namalowaną niemal w sto lat po powstaniu pierwowzoru, w roku 1622 umieszczona została w ołtarzu kościoła odpustowego kapucynów w Passawie, który w nie-

w wizerunku „Matki Bożej Nieustającej Pomocy” w kościele pw. Najświętszej Maryi Panny Matki Pocieszenia u wrocławskich redemptorystów (Wrocław – Dąbie, ulica Wittiga 10). Książd Gerhard miał okazję się tu modlić w latach swojej formacji seminaryjnej (1927-1932).

(7) Madonna szensztadzka (*łac.* „*Mater ter admirabilis*”; *niem.* *Dreimal wunderbare Mutter –TMA*; *pol.* „*Po trzykroć przedziwna Matka*”)⁴⁷. Współcześnie, powszechnie znany szensztadzki międzynarodowy ruch apostołski (eryg. 1914 r. Schönstatt - dzielnica miasta Vallendar, k. Koblenz w Niemczech; okreśłany jako „Rodzina Szensztacka” lub „Dzieło Szensztackie”) aprobowany przez Kościół (po wielu próbach dopiero przez Pawła VI w 1965 r.),

długim czasie stał się Sanktuarium Matki Boskiej Nieustającej Pomocy. W dobie Odrodzenia, na przełomie wieku XVI i XVII religijny motyw *Auxiliatrix Christianorum* zmienił swój charakter po zwycięstwie nad Turkami pod Lepanto w 1571 r., jak i w sto lat później po Wiktorii wiedeńskiej 12 IX 1683 r. Wówczas Matka Boża otrzymuje tytuł Zwycięskiej. W Passawie cesarz Leopold I złożył trofea wojenne zdobyte w bitwie pod Wiedniem przed cudownym obrazem Matki Bożej jako wotum dziękczynne, a papież Innocenty XI ustanowił dzień zwycięstwa świętem Imienia Maryi. Wrocławski obraz Matki Boskiej Wspomożycielki Wrocławiu dzięki kopii Madonny z Passawy. Jego pierwszą właścicielką była od 1614 r. hrabianka Katarzyna Dworzak (*de domo Schlick*) w Pradze. Hrabina Katarzyna umierając przekazała obraz księżnej Marii Zarub, baronowej Lissar z Zumberg w Czechach. Z kolei jej spowiednikiem księżnej był jezuita, ojciec Zdenek Geżewski. Chcąc pomóc restauracji katolicyzmu we Wrocławiu dzięki Uniwersytetowi, ofiarowała obraz do nowo wybudowanego jezuitskiego kościoła Imienia Jezus (30 VII 1698 r.), w 1734 r. obraz Matki Boskiej umieszczono w ołtarzu. Zob. J. Kamykowski, Matka Boska Wspomożycielka Wrocławia w wrocławskim kościele uniwersyteckim, witryna internetowa: <http://nowezycie.archidiecezja.wroc.pl/numery/082004/04.html>.

⁴⁷ Fakt ten pomijają dotychczasowi biografowie, a po raz podał go publicznej wiadomości ks. prał. Franz Jung – zob. *Seligspchensprozess von Kaplan Hirschfelder. „Rundbrief Des Grossdechanten”*. R. 2010, z. 1, s. 5.

Będąc członkiem wspólnoty księży należących do międzynarodowego katolickiego Ruchu Szensztadzkiego (założony w 1914 r. przez o. Józefa Kentenicha), w pewnym korzystał z jego duchowości, która ma charakter maryjny, pedagogiczny i apostołski. Zob. m.in. A. S t o s i e k, *Schönstatt-Bewegung*. W: *Marienlexikon*. T. 6. St. Ottilien 1994, s. 53-54; *Schönstatt-Lexikon. Fakten – Ideen – Leben*. Vallendar 1996; G. R o c c a, *Schönstatt – movimento apostolico di rinnovamento*. W: *Dizionario degli Istituti di Perfezione*. T. 8. Roma 1998, szp. 1060-1064; P. J a n o w s k i, *Ks. Józef Kentenich i początki Ruchu Szensztackiego w Polsce (do 1946 roku)*. „Roczniki Teologiczne”. R. 48: 2001, z. 4, s. 131-162; *Zentrale Begriffe Schönstatts. Kleiner lexikalischer Kommentar nach Schriften und Vorträgen Pater Josef Kentenichs*. Opr. H. S c h l o s s e r. Vallendar 1977, 1979²; F. K a s t n e r, *Unter dem Schutze Mariens. Untersuchungen und Dokumente aus der Frühzeit Schönstatts 1912-1914*, Paderborn 1939, (wyd. skrócone 1952⁴); F. K a s t n e r, *Marianische Christusgestaltung der Welt..* Paderborn 1936, 1941⁵; J. K e n t e n i c h, *Allgemeine Prinzipienlehre der Apostolischen Bewegung von Schönstatt*. Einführungstagung für Priester 1928; t e n z e, *Texte zum Verständnis Schönstatts*. Wyd. P. G ü n t h e r, M. o l l. Vallendar 1974; t e n z e, *Das Lebensgeheimnis Schönstatts*. T. 1-2. Vallendar 1972; *Schönstatt. Zur Geschichte und Struktur einer apostolischen Bewegung*, red. J. L a m m e r s k ö t t e r. Münster 1963; E. M o n n e r j a h n, *Schönstatt. Eine Einführung*. Vallendar 1966, 1993⁵.

ale w latach 20- tych przeżywał on znaczący rozwój. Po czym był prześladowany przez narodowy socjalizm⁴⁸. Ma on bardzo rozbudowane struktury (formę federacyjną) i gromadzi ludzi różnych powołań. Celem Ruchu jest aktywne apostołstwo i aktywizacja katolików świeckich w dziele głoszenia nauki Jezusa Chrystusa. Na duchowość ruchu znaczny wpływ ma praktyczna wiara w Opatrzność Bożą w życiu codziennym. Członkowie Ruchu nie są z nim związani żadnymi formalnymi ślubami, a jedynie przysięgą wobec Jezusa składaną przez Maryję, zwaną „przymierzem miłości z Maryją”. Maryja odgrywa w ich duchowości bardzo ważną rolę jako Matka Kościoła i jako wychowawczyni na rzecz głębokiego przeżywania każdej chwili obecnej, w miłości do Boga i ludzi.

Ks. Gerhard Hirschfelder poprzez księdza pallotyna Józefa Fischera⁴⁹ zainteresował się Wspólnotą Szentszacką, jak również poznał i pokochał jej ikonę – Matkę Bożą Trzykroć Przedziwną⁵⁰. Do dzisiaj jednak nie znamy ani genezy, ani bliższych szczegółów uczestnictwa ks. Gerharda w tym ruchu. Z pewnością miał ku temu okazję w Kudowie- Zdroju, Zakrzu gdzie siostry szentszackie do wojny miały swój dom (później był on wykorzystywany jako ośrodek rehabilitacyjny dla chorych i rannych żołnierzy SS).

⁴⁸ Przywódcy III Rzeszy uznali Ruch Szentszacki za sprzeczny z narodowosocjalistycznymi ideałami. W efekcie zdelegalizowali rozszerzający się ruch religijny, a założyciela ks. Kentenicha umieścili w KL Dachau (tutaj prawdopodobnie ks. G. Hirschfelder miał okazję poznać go osobiście), gdzie nie zaniechał apostołstwa na jego rzecz. Udaowało mu się nawet, za pośrednictwem wartowników, wysłać listy do sióstr Maryi (na obrzeżach obozu miały swoją placówkę) pośredniczących w kontaktach ze światem zewnętrznym (już przed wojną ich dom istniał w Kudowie. Swoje myśli teologiczne i wskazania dla Sióstr Szentszackich ujmował ze względów bezpieczeństwa w pozornie naiwnych wersach, które potem zostały opublikowane jako „Hirtenspiegel“ (dosł. *przeгляд pasterski*) i „Himmelwärts“ (dosł. *w stronę nieba*). Zob. m.in. <http://cmsms.schoenstatt.de/de/ueber-schoenstatt.htm>.

⁴⁹ Ks. Józef Fischer początkowo był pallotytem, a dopiero później ojcem szentszackim. Aresztowano go 6 czerwca 1941 r. Kiedy 13 marca 1942 r. do Dachau przybył o. Kentenich obydwoj współpracowali w zakładaniu grup szentszackich wśród kapłanów i świeckich. O. Fischer był łącznikiem między innymi więźniami a założycielem - o. J. Kentenichem. Był też jego sekretarzem (m.in. zapisał dyktowane mu w obozie listy i dzieła). Ks. abp Ignacy Jeż (członek tego ruchu) wspominał, że prosił o. Fischera o przyniesienie Komunii świętej, gdyż Polacy mieli zabronione wejście do kaplicy w bloku 26 i tak nawiązała się między nimi przyjaźń i z kontakt z Ruchem Szentszackim. Po powrocie z Dachau o. Fischer przebywał w Schönstatt k/Koblencji, gdzie był odpowiedzialny za przybywających tu pielgrzymów. Zob. E. M o n n e r j a h n, *Häftling Nr.29392 (Der Gründer d. Schönstattwerkes als Gefangener d. Gestapo , 1941-1945)*, Patris Verlag 1984⁴, T e n z e, *P. Joseph Kentenich*, Patris Verlag 1975.

⁵⁰ Zob. witryna internetowa dzieła szentszackiego w Winowie – Coenaculum (diec. Opolska) – http://wirtualni.winow.pl/szentsztat/index.php?option=com_content&view=article&id=29:ks-gerhard-hirschfelder-nowym-bogosawionym-rodziny-szentszackiej&catid=1:aktualnoci

(8) Madonna ruchów młodzieżowych (Federacji Niemieckiej Młodzieży Katolickiej – „Quickborn”)⁵¹ i niemieckiego wydania Akcji Katolickiej⁵². Młody Gerhard w trakcie pobytu w Kłodzku pozostawał z nimi w kontakcie.

(9) Matka Boża Bolesna ze „Źródłka Maryi w Zielonej Dolinie” (Kudowa-Zdrój)⁵³. To nieformalne mikrosanktuarium Maryjne powstało w okresie drugiej pandemii cholery. Od ponad 120 lat w murowanej kapliczce domkowej wzniesionej przez architekta Józefa Elsnera jest czczony obraz Matki Bożej Bolesnej, której serce przeszzywają miecze boleści. Przez okres siedmiu lat ks. Gerhard pełnił posługę tutejszej parafii św. Bartłomieja Ap. z całą pewnością w tym „leśnym sanktuarium” wielokrotnie zatrzymywał się na modlitwie, w pojedynkę, a z racji pielgrzymek i odpustu także z młodzieżą i innymi wiernymi.

(10) Matka Boża „Rodziny Kolpinga” – międzynarodowego stowarzyszenia robotników założonego w 1841 r., w wieku rewolucji przemysłowej i tzw. kwestii robotniczej, przez ks. Adolpha Kolpinga (*1813 + 1865)⁵⁴, w trosce

⁵¹ J. M a n d z i u k, *Historia Kościoła katolickiego na Śląsku*, t. III, cz. 4, s. 338-342; T. B ł a s z c z y k, *Wkład Śląskiego Młodzieżowego Ruchu Quickborn w odnowę religijną Kościoła. „Universitas Gedanensis”*. R. 18: 2006, nr 2, s. 34-44; M. W o r b s, *Quickborn und Heimgarten als ein kulturell-religiöses Ereignis in Oberschlesien (1909-1939)*. Opole 1999.

⁵² Akcja Katolicka to ruch katolików świeckich zmierzający do większego nasycenia życia publicznego wartościami chrześcijańskimi. Powstanie Akcji Katolickiej w kościele powszechnym poprzedziły ruchy katolickie działające we Francji, Belgii, Włoszech, Niemczech w XVIII i XIX wieku. Proces jej kształtowania rozpoczął się zdaniem niektórych, po upadku Państwa Kościelnego. Po raz pierwszy określenia Akcja Katolicka użył papież Pius X w *motu proprio* z 18 XII 1903 r. i w encyklice *Il fermo proposito* z 11 VI 1905 r. gdzie wyłożył jej zasady teologiczne i organizacyjne. Pius XI rozumiał Akcję Katolicką jako udział świeckich w hierarchicznym apostołstwie Kościoła. Nadał AK ramy organizacyjne formułując swoje postulaty w encyklice *Ubi arcano* z 23 XII 1922 r. W znaczeniu ogólnym – apostołstwo świeckich, w ścisłym zaś organizację katolickie stanowiącą formę działalności tego apostołatu, zmierzające do ewangelizacji świata, ukonstytuowane według wytycznych papieża Piusa XI i dostosowane do warunków poszczególnych krajów. Zob. m.in. M. K o w a l c z y k, *Akcja Katolicka dzisiaj*. Ząbki 1996; T. B o r u t k a, *Istota i funkcja Akcji Katolickiej*, „Bielsko-Zywieckie Studia Teologiczne”. T. 1: 1966, s. 243-253; M. D u d a, *Akcja Katolicka. Studium teologiczno-pastorale*. Częstochowa 1996; *Akcja Katolicka zadaniem dla świeckich*, red. red. S. D o b r z a n o w s k i. Kraków 1997; *Wczoraj, dziś, jutro Akcji Katolickiej*, red. T. B o r u t k o. Kraków 2004; J. M a n d z i u k, *Historia Kościoła katolickiego na Śląsku*, t. III, cz. 4, s. 332-338.

⁵³ Zob. T. F i t y c h, *Kaplica leśna p.w. Matki Bożej Bolesnej w Zielonej Dolinie (refleksje nad XIX-wiecznym pomnikiem wiary, w 175 rocznicę powstania centrum kultury i 120 rocznicę uroczystego poświęcenia murowanej kaplicy 1887-2007)*, artykuł złożony do druku.

⁵⁴ Zob. m.in. F. H. R e u s c h, *Kolping, Adolf*. W: *Allgemeine Deutsche Biographie*. T. 16. Leipzig 1882, s. 492-493; H. G ö b e l s, *Kolping, Adolf*. W: *Neue Deutsche Biographie*. T. 12. Berlin 1980, s. 475-477; B. K e t t e r n, *Adolph Kolping*. W: *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*. T. 4. Herzberg 1992, s. 357-361; Ch. F e l d m a n n, *Adolph Kolping. Ein Leben der*

o godne życie czeladników i robotników. Ks. Gerhard zetknął się tym stowarzyszeniem w Czermnjej – pierwszym miejscu kapłańskiego posługiwania, a w Bystrzycy Kłodzkiej był już jego duchowym asystentem⁵⁵.

(11) Madonny kapliczek przydrożnych Ziemi Kłodzkiej (ok. 5000)⁵⁶, były wznoszone i czczone od wieków według zdrowej pobożności ludowej⁵⁷. Na podstawie zachowanych relacji ustnych i opracowań możemy twierdzić, że małe sakralne obiekty w Czermnjej i Bystrzycy Kłodzkiej stanowiły u księdza Gerharda ważną przestrzeń sakralną ludowych obrzędów, spacerów, skupienia i modlitwy, i to w życiu osobistym, jak i w pracy duszpasterskiej z młodzieżą, czy też wiernymi. To w tym punkcie nazistowski aparat ucisku działający na Ziemi Kłodzkiej, organizował mu szereg prowokacji, a ostatnia w Bystrzycy Kłodzkiej zakończyła się uwięzieniem i śmiercią w obozie koncentracyjnym.

Solidarität. Freiburg 2008; H.-J. K r a c h t, Adolph Kolping, Priester, Pädagoge, Publizist. Im Dienst christlicher Sozialreform. Leben und Werk aus den Quellen dargestellt, Freiburg 1993; K. H o ł a, *Błogosławiony Adolf Kolping i jego dzieło*. Kraków 2002; T. S o l s k i, *Życie i działalność błogosławionego księdza Adolfa Kolpinga (1813-1865)*. Kraków 1999 oraz witryny internetowe: <http://kolping.pl/>; Międzynarodowe Dzieło Kolpinga <http://www.kolping.net/>; Dzieło Kolpinga w Niemczech <http://www.kolping.de/>.

⁵⁵ Fakt ten pomijają dotychczasowi biografowie, a po raz pierwszy podał go publicznej wiadomości ks. prał. Franz Jung – zob. *Seligspchensprozess von Kaplan Hirschfelder*. „Rundbrief Des Grossdechanten”. R. 2010, z. 1, s. 5.

⁵⁶ Zob. m.in. K. B a l d y, M. K l e d z i k, *Przydrożne miejsca kultu religijnego i małe pomniki architektury w Górach Stołowych*. „Szczeliniec”. R. 5: 2001, s. 169–185; E. B e r e n d t, *Przestrzeń sakralna - przestrzeni sztuki. Krzyże, kapliczki i figury przydrożne ziemi kłodzkiej*. W: Międzynarodowa Konferencja Człowiek i środowisko w Sudetach [Wrocław, 12-14 listopada 1998], red. B. B o g u s z e w i c z, D. W i ś n i e w s k a. Wrocław 2000, s. 297-313; t e n ż e, *Przydrożna i podniebna. Sakralna sztuka ludowa Ziemi Kłodzkiej XVIII–XX w.* Wrocław 2001; B. C z e c h o w i c z, *Barokowe kaplice w rejonie Lewina*. „Śląskie Zeszyty Krajoznawcze”. Z. 64: 1992, s. 39-47; t e n ż e, *Góry Stołowe - terra catholica*. W: *Pielgrzymy (Informator krajoznawczy; Ogólnopolskiego Rajdu Sudeckiego)*. Wrocław 1994, s. 25-32; t e n ż e, *Kaplice w dawnym hrabstwie kłodzkim*. Wrocław 2003; T. F i t y c h, *Odkrywanie „nowej twarzy” i geniuszu miejsca Kudowy Zdroju (Mała architektura sakralna a park kulturowy i krajobrazowy*. Cz. 1.: Nisze. „Perspectiva”. R. 7: 2008, nr 1, s. 66–80; t e n ż e, *Krzyże i kapliczki przydrożne na pograniczu kudowsko-nachodzkiem*. Wywiad przepr. T. B a z a ł a. „Ziemia Kłodzka”. R. 2009, nr 181, s. 32-33; t e n ż e, *Mała architektura sakralna – świadectwa wiary i modlitwy ludu – Bogu na chwałę, ludziom na pożytek (Czeski zakątek: Jakubowice)*, artykuł złożony do druku; t e n ż e, „*Boże Młyny*” – krzyże i kapliczki przydrożne na pograniczu kudowsko-nachodzkiem. Kudowa-Zdrój 2009.

⁵⁷ W rozważaniach na Anioł Pański w dniu 29 stycznia 2006 r. Benedykt VI nawiązał do swej encykliki – *Deus Caritas est*, podkreślając doniosłą rolę świętych w ukazywaniu prymatu Bożej miłości. Powiedział, że uczynili oni ze swej egzystencji hymn ku czci Boga Miłości, wysławiany bez z fałszu na sto różnych tonacji.

Osobową więź księdza Gerharda z Maryją po części odsłania nam chociażby tekst jego medytacji napisanej w kłodzkim więzieniu (01 VIII – 15 XII 1941 r.). W tekście na temat stacja IV: Pan Jezus spotyka Matkę swoją, duszpasterz młodzieży ziemi kłodzkiej napisał: „Jezu, Ty chciałeś, żeby Matka Twoja była świadkiem Twojego cierpienia. Nie Ty potrzebowałeś jej obecności, to my mamy, niosąc Krzyż, czuć się Jej obecnością pocieszeni. Ona pogrążona w smutku ma nas nauczyć. Matko Niebieska bądź przy mnie, kiedy włożą Krzyż na moje ramiona!”.

3. Profil misyjny życia ks. Hirschfeldera

„Jak Ojciec Mnie posłał, tak i ja was posyłam” (J 20,21)⁵⁸, „Dam wam pasterzy według mego serca” (Jr 3,15). Chrystus będąc posłanym przez Boga Ojca i namaszczonego Duchem Miłości i Jedności, w trojaki sposób realizował misję zbawczą. Była ona sprawowana przez miłość pasterską w postaci: głoszenia prawdy - Dobrej Nowiny, uzdrawiania chorych i uwalniania opętanych. W efekcie dokonywał się integralny i wspólnotowy rozwój osoby i całkowite wyzwolenie człowieka z każdego rodzaju uzależnienia, czy to duchowego, czy cielesnego. Tę samą misję powierzył Jezus Apostołom oraz ich następcom i współpracującym z nimi w jedności - prezbiterom⁵⁹ i wiernym reprezentującym wszystkie epoki historii rodziny ludzkiej.

⁵⁸ Jezus ustanawia w ten sposób ścisłą więź między urzędem powierzonym Apostołom a swoją własną misją: „Kto was przyjmuje, Mnie przyjmuje; a kto Mnie przyjmuje, przyjmuje Tego, który Mnie posłał” (Mt 10, 40); „Kto was słucha, Mnie słucha, a kto wami gardzi, Mną gardzi; lecz kto Mną gardzi, gardzi Tym, który Mnie posłał” (Łk 10, 16). W świetle paschalnego wydarzenia śmierci i zmartwychwstania czwarta Ewangelia mówi jasno i dobitnie: „Jak Ojciec Mnie posłał, tak i Ja was posyłam” (J 20, 21; por. 13, 20; 17, 18). Misja Jezusa pochodzi wprost od Boga i wyraża władzę samego Boga (por. Mt 7, 29; 21, 23; Mk 1, 27; 11, 28; Łk 20, 2; 24, 19), podobnie też misja, którą mają pełnić Apostołowie, zostaje im przekazana przez Jezusa. „Syn nie mógłby niczego czynić sam od siebie” (J 5, 19), ponieważ Jego nauka nie należy do Niego, ale do Tego, który Go posłał (por. J 7, 16), tak i Jezus mówi również do Apostołów: „beze Mnie nic nie możecie uczynić” (J 15, 5). Zob. Jan Paweł II, PDV nr 14.

⁵⁹ Staje się to jeszcze bardziej czytelne, kiedy czytamy słowa napisane przez Jana Pawła II w Powsynodalnej Adhortacji Apostolskiej *Pastores Dabo Vobis* z 25 marca 1992 r. w nr 33): «ODNÓW W ICH SERCACH DUCHA ŚWIĘTOŚĆ!... „Duch Pański spoczywa na Mnie, ponieważ Mnie namaścił i posłał Mnie, abym ubogim niósł dobrą nowinę” (Łk 4, 18). Także dziś rozbrzmiewają w naszych kapłańskich sercach słowa, które Jezus wypowiedział w nazaretańskiej synagodze. Wiara bowiem objawia nam czynną obecność Ducha Chrystusowego w naszym sercu, w naszym działaniu i w naszym życiu w taki sposób, w jaki je ukształtował, uzdolnił i uformował sakrament kapłaństwa. Tak, Duch Chrystusa jest podstawą i sprawcą naszego życia duchowego. On stwarza „nowe serce”, ożywia je i kieruje nim poprzez „nowe prawo” miłości, miłości pasterskiej. W rozwoju życia duchowego decydującą rolę odgrywa świadomość, że kapłanowi nigdy nie brakuje

Jest więc oczywistą prawdą, że trynitarną jedność Kościoła, jego wspólnotę i przyszłość buduje się siłą tych, którzy mają głębokie korzenie bożej przyjaźni i żyją czystą pełnią wiary (kard. J. Ratzinger). Ksiądz Hirschfelder w duchu heroicznej wiary i miłości pojmował kapłaństwo jako głęboki związek z Chrystusem⁶⁰. W następstwie czego bezgranicznie wierzył w miłość kochającego Boga Ojca i stał się bojownikiem Boga z bezbożną ideologią i obrońcą obrazu Boga w duszach młodzieży. Ksiądz Gerhard podobnie jak wielcy herosi ducha narodu niemieckiego (Edith Stein OCD, Alfred Delp SJ, Dietrich Bonhoeffer) siły do oporu i walki czerpał z głębokiej dziecięcej wiary. W kon-

laski Ducha Świętego, będącej darem całkowicie darmowym i zadaniem wymagającym odpowiedzialności. Świadomość daru jest źródłem i umocnieniem niezachwianej ufności kapłana wśród trudności, pokus i słabości, które spotyka na drodze życia duchowego. Wszystkim kapłanom przypominam to, co powiedziałem już do wielu z nich przy innej okazji: „Powołanie kapłańskie jest zasadniczo wezwaniem do świętości w tej formie, która wypływa z sakramentu kapłaństwa. Świętość jest zażyłością z Bogiem, jest naśladowaniem Chrystusa ubogiego, czystego i pokornego; jest bezgranicznym umiłowaniem ludzi i oddaniem się ich prawdziwemu dobru; jest miłością Kościoła, który jest święty i pragnie, byśmy i my byli święci, bo taka jest misja, jaką powierzył mu Chrystus. Każdy z was musi być święty, by pomagać także braciom w realizowaniu ich powołania do świętości. Czy można powstrzymać się od refleksji [...] nad zasadniczą rolą spełnianą przez Ducha Świętego w specyficznym wezwaniu do świętości, które znamionuje posługiwanie kapłańskie? Przypomnijmy słowa obrzędu święceń kapłańskich, które uważane są za główną część formuły sakramentalnej: «Prosimy Cię, Ojcze Wszemchogący, daj temu słudze Twojemu godność kapłańską. Odnów w jego sercu Ducha świętości, aby wykonywał otrzymany od Ciebie urząd drugiego stopnia i aby przykładem swojego postępowania pociągał innych do poprawy obyczajów». W sakramencie święceń kapłańskich, drodzy bracia, otrzymaliście Ducha Chrystusowego, który upodabnia was do Niego, tak byście mogli działać w Jego imieniu i żywić te same uczucia. Głębokie zjednoczenie z Duchem Chrystusa z jednej strony zapewnia skuteczność naszemu działaniu sakramentalnemu in persona Christi, z drugiej zaś domaga się także wyrażenia w żarliwej modlitwie, w konsekwentnym życiu, w miłości pasterskiej zatroskanej o zbawienie braci. Domaga się, jednym słowem, waszego osobistego uświęcenia”.

⁶⁰ „Prezbiterzy są zatem powołani do przedłużania obecności Chrystusa, jedynego i Najwyższego Pasterza, poprzez naśladowanie Jego stylu życia i ukazywanie Go w sposób przejrzysty powierzonej im owczarni. W Pierwszym Liście św. Piotr stwierdza jasno i wyraźnie: „Starszych więc (prezbiterów), którzy są wśród was, proszę, ja również starszy (prezbiter), a przy tym świadek Chrystusowych cierpień oraz uczestnik tej chwały, która ma się objawić: paście stado Boże, które jest przy was, strzegąc go nie pod przymusem, ale z własnej woli, jak Bóg chce; nie ze względu na niegodziwe zyski, ale z oddaniem; i nie jak ci, którzy ciemiężą gminy, ale jako żywe przykłady dla stada. Kiedy zaś objawi się Najwyższy Pasterz, otrzymacie niewiednący wieniec chwały” (1 P 5,1-4).

Prezbiterzy są w Kościele i dla Kościoła sakramentalnym uobecnieniem Jezusa Chrystusa Głowy i Pasterza, głoszą autorytatywnie Jego słowo, powtarzają Jego znaki przebaczenia i daru zbawienia, zwłaszcza w sakramencie chrztu, pokuty oraz w Eucharystii, dzielą Jego pełną miłości troskę aż do całkowitego złożenia daru z siebie za owczarnię którą gromadzą w jedno i prowadzą do Ojca przez Chrystusa w Duchu Świętym. Jednym słowem, celem życia i działania kapłanów jest głoszenie Ewangelii światu i budowanie Kościoła w imieniu i w zastępstwie Chrystusa (in persona Christi), Głowy i Pasterza. Zob. Jan Paweł II, PDV nr 15.

sekwencji, w swej posłudze, duchową moc czerpał zarówno z żywej, osobowej przyjaźni z Chrystusem jak i z Maryją.

Życie i działalność ks. Gerharda Hirschfeldera, w czasie której realizował heroiczną miłość pasterską i kapłański sposób bycia „drugą Maryją”, można podzielić na trzy etapy. Pierwszy etap jego kapłańskiej posługi to siedmioletnia praca w charakterze wikariusza w parafii w Czeremnej (pod kierunkiem ks. prob. Augustina Hauffena 1920-1939)⁶¹. Drugi etap to trzyletni okres pracy

61 01 IV 1932 - II 1939 - przez 7 lat, zajmując się duszpasterstwem dzieci i młodzieży, posługiwał u boku proboszcza Augustina Hauffena (* 03 VI 1885 +11 IX 1939) jako (29-ty w historii) wikariusz w Kudowie Zdroju – Czeremnej (w 1933 r. jeśli w pobliskim kurorcie w Kudowie żyło 1.855 osób, to jedynie Czeremną zamieszkiwało 2.041 osób, a cała parafia liczyła sześć wiosek zamieszkałych przez ponad 4.400 wiernych). Na terenie parafii działało wiele stowarzyszeń o charakterze sportowym („Sportclub Preußen 23” z sekcją piłkarską i gimnastyczną; klub narciarski „Rauhreif” oraz Militär-Verein), jak i społeczno-kulturalnym (ochotnicza straż pożarna, grupa teatralna, Kolpingfamilie i Jungkolping). Bezpośrednio przy kościele parafialnym działały: chór kościelny, Kongregacja Maryjna, Związek Katolickich Kobiet i stowarzyszenie młodzieży, to ostatnio zostało zakazane z chwilą powstania Hitlerjugend).

Neoprezbiter Gerhard Hirschfelder prezentując w tym środowisku świetlane świadectwo życia według Ewangelii i bezkompromisową postawę moralną, stał się niewygodnym dla miejscowych liderów NSDAP. Pomimo, iż ze Słonego, będącej częścią parafii św. Bartłomieja w Czeremnej, wywodził się Paul Skoda (* 29 VI 1901 Schlaney; † po 20 IV 1945; szewc z zawodu) polityk NSDAP, to jednak pierwszoplanowym przeciwnikiem ideologicznym i głównym sprawcą prześladowania księdza Gerharda przez Gestapo, stał się miejscowy przewodniczący NSDAP Arno Rogard (pierwotne nazwisko: Rogowski; ur. 02 VI 1895 Duszniki-Zdrój). Był to niewierzący nauczyciel, czynny zarówno w Czeremnej, jak też w ewangelickiej szkole w Kudowie-Zdroju). Mieszkał, podobnie jak jego brat Arwed Rogowski (*17 VI 1904 Czeremna +1955 Detmold; dawny numer domu 3), pod dawnym numerem 5 (wcześniej – Haus „Lydka”, a za jego czasów – Haus „Rogard”); po lewej stronie, głównej drogi prowadzącej z Kudowy-Zdroju do Czeremnej. Aktualnie dom ten nie istnieje, ale przed wojną był to piąty z kolei budynek licząc od willi „Diana” – klasztoru Sióstr Służebniczek NMP.

Ksiądz Gerhard Hirschfelder w ewangelicznym duchu wychowywał również młodzież, a jego nauki cieszyły się dużym zainteresowaniem wśród młodych ludzi. Wielką radość i satysfakcję sprawiała mu formacja liturgicznej służby ołtarza poprzez – tzw. zbiórki ministranckie (latem w ogrodzie parafialnym). Na różne sposoby próbowano go zastraszać: jego kazania były ostentacyjnie notowane, wzywano go na przesłuchania. Kilkakrotnie został nawet pobity przez faszystowskich bojówkarzy. W kazaniach otwarcie występował przeciw nazistom. Rozwijał katolickie organizacje młodzieżowe, które miały zapobiec szerzeniu się ideologii narodowosocjalistycznej. Wokół wartości chrześcijańskich gromadził nie tylko młodzież z Czeremnej, ale i z pozostałych pięciu filialnych wiosek.

16.02. 1939 - na skutek nazistowskiego prześladowania, w nurtach Nysy Kłodzkiej, zginęła matka księdza Hirschfeldera Maria (*13 XII 1881; przeżyła zaledwie 54 lata), którą pochował osobiście, bowiem z powodu szantażów i nacisków, nikt inny nie chciał tego uczynić.

1936-1940 – duszpasterz młodzieży dekanatu kłodzkiego (Hrabstwa Kłodzkiego) z nominacji prałata Franza Ditterta, wikariusza generalnego Kłodzkiego Hrabstwa (1921-937). Zob. T. F i t y c h, *Boże Młyny. KL Dachau – proces dojrzewania ks. Gerharda Hirschfeldera do świętości.*

w charakterze już starszego wikariusza w parafii św. Michała w Bystrzycy Kłodzkiej (u boku ks. proboszcza Piusa Junga w latach 1910-1940 i jego następcy Adolfa Langera proboszcza do 1946) pełnienie obowiązków duszpasterza młodzieży hrabstwa kłodzkiego⁶². Trzecim etapem życia księdza jest aresztowanie, pobyt w więzieniu kłodzkim i wiedeńskim, a wreszcie w obozie koncentracyjnym w KL Dachau⁶³.

⁶² Wychowując młodzież w duchu chrześcijańskim, z powodu swoich antynazistowskich poglądów i postaw był ustawicznie śledzony, podsłuchiwany, oskarżany jako wróg narodu i jej wodza, wielokrotnie przesłuchiwany przez Gestapo. Przywódcy partii nazistowskiej zarzucali mu, że odciąga młodzież od organizacji partyjnych „*Hitler Jugend*” i „*Bund Deutscher Mädchen*”; ostrzegano go, grożono mu, a nawet zamieniano groźby w czyn; zastosowano wobec niego taktykę podsłuchiwania kazań i przekazywania ich treści odpowiednim władzom.

Na polecenie nazistowskich władz bojówkarze „*Hitler Jugend*” dokonali kilku aktów profanacji małej architektury sakralnej (m.in. krzyża przy drodze do wsi Wyszki; 5 km na płd. od miasta i kapliczki Maryi ukoronowanej), które do głębi duszy poruszyły katolicką społeczność Bystrzycy Kłodzkiej. W kazaniu wygłoszonym w niedzielę, pięć dni po tych gorszących wydarzeniach, ks. Gerhard Hirschfelder powiedział: „Kto z serc młodzieży wyrwa wiarę w Chrystusa - jest przestępcą”. Od lutego 1939-1941 - przez niespełna 3 lata posługiwał, jako starszy wikariusz w Bystrzycy Kłodzkiej (miało mu zapewnić większe bezpieczeństwo wobec nasilających się szyskan ze strony faszystów).

W swoim działaniu pozostawał konsekwentny, niezłomny i nieustraszony. W sytuacji usunięcia nauki religii ze szkół i gimnazjów, dla dzieci szkolnych, zajęcia tego typu prowadził w kościele, a młodzież zapraszał na tzw. „godziny wiary”. 8 VI 1941 - organizował pielgrzymki do Wambierzyc i na Marię Śnieżną, w których uczestniczyło po kilka tysięcy młodych ludzi z całej Ziemi Kłodzkiej. W dniu 8 czerwca odbyła się ostatnia wielka pielgrzymka do Wambierzyc, w której pomimo odbywających się równocześnie młodzieżowych ćwiczeń militarnych, udział wzięło aż 2.300 dziewcząt i chłopców. Ksiądz Gerhard celebrował Eucharystię i wygłosił kazanie. 1 VIII 1941 r. - został zaaresztowany w piątek, w Bystrzycy Kłodzkiej (ul. Starościńska, 1-szy dom po lewej stronie) gdzie prowadził dla młodzieży tzw. godzinę wiary.

⁶³ Od 1 VIII 1941 godz. 21,30 do 15 XII 1941 godz. 16,30 - bez oficjalnego aktu oskarżenia, bez procesu sądowego i formalnego wyroku pozostawał w kłodzkim więzieniu przy ulicy Bohaterów Getta 16 (ponad cztery miesiące, nb. to tutaj napisał on często publikowane rozważania drogi krzyżowej). W tym okresie m.in. z korespondencji księdza Gerharda ujawnia się kwestia choroby serca. Pomimo tego o niegasnącym duchu jego pasterskiej miłości księdza Gerharda świadczy m.in. fakt, że to tutaj spisywał efekty swych studiów i medytacji - komentarze do wybranych słów św. Pawła Apostoła Narodów, które podkreślały gotowość oddania swego życia. W kłodzkim więzieniu napisał również m.in.: *Ja też jestem przez Ciebie wybrany, aby cierpieć. Panie dziękuję Ci za to oraz świat nie jest w stanie dostrzec nasze prawdziwe bogactwa duchowe [...] i tak chrześcijanin, a zwłaszcza kapłan, który jest zawsze człowiekiem radosnym, ponieważ Chrystusa dla którego żyjemy, nie można zabić ani unicestwić.* Samorzutnie realizował ambitny program duchowy *Duc In altum*. W chwili potęgującego się zagrożenia umacniał, najważniejszą relację - wewnętrzną jedność z Chrystusem i dzięki temu stawał się *twierdzą wewnętrzną* (św. Teresa z Avila). Nota bene, w analogiczny duchowy sposób zareagował inny niemiecki przeciwnik nacjonalizmu i członek kreisauskiego kręgu bojowników w Krzyżowej k/Swidnicy, niemiecki jezuita Alfred Delp (* 15 IX 1907, Mannheim † 2 II 1945 Berlin). Zob. T. F i t y c h, *Boże Młyny. KL Dachau - proces dojrzewania ks. Gerharda Hirschfeldera do świętości*, art. cyt..

W perspektywie autentycznej wiary i heroicznej miłości przybliżyliśmy fundamenty oraz genezę pasterskiej miłości i duchowego zwyczajstwa ks. Gerharda Hirschfeldera. W pełni obronił on swoją wolność i tożsamość, a siebie uczynił darem i znakiem nadziei dla innych. Jego wielką przyjaźń z Panem Jezusem, czyli dojrzałość chrześcijańską, możemy opisać w czterech kategoriach będących zrealizowanymi (tak jak i w przypadku Maryi) słowami Pisma Świętego i Ojców Kościoła: /a/ – z wami jestem chrześcijaninem, dla was jestem kapłanem – ikoną Chrystusa (św. Augustyn); /b/ – *Błogosławiony mąż, który pokłada ufność w Panu, i Pan jest jego nadzieją. Jest on podobny do drzewa zasadzonego nad wodą, co swe korzenie puszcza ku strumieniowi; nie obawia się, skoro przyjdzie upał, bo utrzyma zielone liście; także w roku suchy nie doznaje niepokoju i nie przestaje wydawać owoców* (Jr 17,7-8); /c/ – *Cieszcie się, im bardziej jesteście uczestnikami cierpień Chrystusowych, abyście się cieszyli i radowali przy objawieniu się Jego chwały. Błogosławieni [jesteście], jeżeli zlorzeczą wam z powodu imienia Chrystusa, albowiem Duch chwały, Boży Duch na was spoczywa* (1P 4,13-14); /d/ – *Dla mnie bowiem żyć – to Chrystus, a umrzeć – to zysk* (Flp 1,21).

5. Aktualność przesłania i działalności ks. Hirschfeldera

Każde pokolenie chrześcijan i każdy naród ma swoją wersję współczesności i potrzebuje dojrzałych wychowawców, pisarzy, dziennikarzy, duchowych przewodników i pasterzy, aby zmierzyć się z tym wezwaniem. Kościół aby mógł, w globalizującym się świecie, kontynuować misję budowania nowego świata – jak jednej ludzkiej rodziny, będącej społeczną ikoną Trójjedynego Boga Miłości potrzebuje świętych kapłanów⁶⁴. *Dziś, tak jak kiedyś, głosić*

⁶⁴ Jako były audytor Synodu Biskupów (1990 r.) poświęconego formacji kapłańskiej, pisałem na ten temat obszerniej w szeregu przyczynkach. Zob. m.in. T. F i t y c h, *O formacji do kapłaństwa we współczesnych uwarunkowaniach* [udział w dyskusji polskich delegatów na Synod Biskupów 90]. „Ateneum Kapłańskie”. R. 83: 1991, nr 491 z. 1, s. 34-60; *Kapłan cywilizacji miłości; nowe perspektywy VIII-go Synodu Biskupów (30.IX-28.X.1990)* „Homo Dei”. R. 40: 1991, nr 1-2, s. 5-12; „Dobry Pasterz”. R. 1991, z. 11, s. 108-116; *Kapłani - w służbie Kościoła Wspólnoty i nowej ewangelizacji*. „Homo Dei”. R. 42: 1993, nr 1, s. 3-8; *Kapłani - skuteczne narzędzie jedności Kościoła, wspólnoty i nowej ewangelizacji*. „Dobry Pasterz”. R. 1993, z. 13, s. 38-44; *Nowy model kapłana*. „Dobry Pasterz”. R. 1993, z. 13, s. 81-99; *Powołanie kapłańskie w duszpasterskim posługiwaniu Kościoła*. „Ateneum Kapłańskie”. R. 85: 1993, z.2 (504), s. 252-265; *Kapłan roku 2000 - nowe perspektywy VIII Synodu Biskupów* „Nowe Życie”. R. 8: 1990, nr 26, s. 8-9; *Dam wam pasterzy*. „Ład Boży”. R. 1992, nr 15, s. 4-5. Ponadto użyteczne są tu moje trzy recenzje posoborowych monografii poświęconych kapłaństwu: Bruno Forte, *Sul Sacerdozio Ministeriale. Due meditazioni teologiche*. Cinisello Balsamo, editrice Paoline 1989, ss. 74. „Ateneum Kapłańskie”. R. 85: 1993, nr 507-8, z. 2-3, s. 438-439; Paul Joseph Cordes, *Inviati a Servire*

Ewangelię oznacza przepowiadać i dawać świadectwo Jezusowi Chrystusowi ukrzyżowanemu i zmartwychwstałemu, nowemu Człowiekowi, Zwycięzcy grzechu i śmierci. Pozwala On istotom ludzkim wejść w nowy wymiar, w którym miłosierdzie i miłość okazywane również nieprzyjaciółom są świadectwem zwycięstwa krzyża nad każdą ludzką słabością i biedą. (Z listu Benedykta do biskupów, kapłanów i wiernych Kościoła w Chinach z 27 maja 2007 r.).

Ksiądz Gerhard Hirschfelder podejmując na serio zadanie kapłańskiej posługi „umywania nóg” (zob. J 13,5): realizacji godności dziecka Bożego i powszechnego braterstwa, umacniania komunii oraz ewangelizacji⁶⁵, rzeczywiście w pełni rozpałił i wykorzystał miłość pasterską (por. PDV nr 70-81)⁶⁶. Był on autentycznym chrześcijaninem i człowiekiem charyzmatycznym, który w swej posłudze poruszał się z wielką prostotą i świadomością bycia dzieckiem Boga, które powinno walczyć mocą życia i miłości, mocą Ducha Świętego. W jego przypadku więź z Maryją i *Communio sanctorum* było żywą, osobową komunią osób i dojrzałym urzeczywistnieniem trynitarnego dynamiki życia. I co najważniejsze zrealizowana poprzez ciągle ożywiana komunie więź z Jezusem Ukrzyżowanym („twierdza wewnętrzna”⁶⁷ – św. Teresa Wielka⁶⁸), była z jednej strony niezwykle cennym świadectwem, a z drugiej sekre-

Presbyterorum Ordinis - storia, esegesi temi, sistematica. [Edizioni Piemme, Casale Monferrato 1990], ss. 335; Agostino Favale, *Il Ministero Presbiterale. Aspetti dottrinali, pastorali, spirituali*, Roma 1989, ss. 376, (Studi di Spiritualità, 7). „Ateneum Kapłańskie”. R. 85: 1993, nr 507-8, z. 2-3, s. 436-438.

⁶⁵ „W sposób szczególnie „wyświęcony kapłan jest sługą Chrystusa obecnego w Kościele jako tajemnicy, komunii i misji. Poprzez uczestnictwo w «namaszczeniu» oraz w «misji» Chrystusa, może kontynuować w Kościele Jego modlitwę, Jego słowo, Jego ofiarę, Jego zbawczą działalność. Jest więc sługą Kościoła-tajemnicy, ponieważ dokonuje kościelnych i sakramentalnych znaków obecności Chrystusa zmartwychwstałego. Jest sługą Kościoła-komunii, ponieważ – w jedności z biskupem i w ściślejszej więzi z całym presbyterium – tworzy jedność wspólnoty kościelnej, w której współlistnieją zgodnie różne powołania, charyzmaty i posługi. Jest wreszcie sługą Kościoła-misji, ponieważ dzięki niemu wspólnota głosi Ewangelię i daje jej świadectwo”. Zob. Jan Paweł II, PDV nr 16.

⁶⁶ Mówi o charyzmacie kapłańskim Jan Paweł II przywołując pawłowe zalecenie: „Przypominam ci, abyś rozpałił na nowo charyzmat Boży, który jest w tobie” (2 Tm 1, 6).

⁶⁷ Zob. m.in. „Błogosławiony Pan - Opoka moja,/ On moje ręce zaprawia do walki,/ moje palce do wojny./ On mocą dla mnie i warownią moją,/ osłoną moją i moim wybaczą,/ moją tarczą i Tym, któremu ufam” Ps 144, 1-2); św. Teresa Wielka, *Twierdza wewnętrzna* (1577).

⁶⁸ Zob. m.in. T. F i t y c h, *Spotkania ze świętą Teresą z Avila, zwaną wielką. W: Zbawienie przez Miłosierdzie i Prawdę (Księga pamiątkowa ku czci J.E. Bpa prof. dra. hab. Ignacego Deca z okazji 65-lecia urodzin, 40-lecia kapłaństwa i 5-lecia sakry biskupiej)*, red. J. M i c h a l e w s k i. Świdnica 2009, s. 195-207.

tem w pełni zrealizowanego człowieczeństwa i osiągnięcia najwyższego stopnia mądrości, duchowej dojrzałości oraz efektywnej posługi jedności. Bowiern jak powie św. Augustyn – „siła chrześcijanina to nie tylko czynienie dobra, ale także znoszenie zła”⁶⁹.

Ksiądz Gerhard Hirschfelder – drugi w historii kapłan męczennik Ziemi Kłódzkiej, najprawdopodobniej, w przeważającej mierze, umacniany Maryjną duchowością rodzącego się ruchu szensztadzkiego i inspirowany jego apostołatem, stał się odważnym i pokornym „artystą” niestrudzenie pielęgnującym w duszach młodzieży obraz i podobieństwo do Boga, dzięki czemu stał się on sługą komunii⁷⁰, niezłomnym obrońcą młodego pokolenia i obrońcą wolności oraz godności każdego człowieka. W godzinie ciemności duszy Europy i swego Narodu, w godzinie szerzenia się, także na Ziemi Kłódzkiej, niehumanitarnej i ateistycznej ideologii nie tylko „naprawiał” obraz Boga w duszach swych braci siostr, ale sam się do Niego upodobił i to w sposób dosłowny.

W młodym wieku 25 lat życia i zaledwie w okresie 10-letniej posługi kapłańskiej zdołał podarować nie tylko sobie współczesnym, odważne i bezcen-

⁶⁹ Św. Augustyn, *Kazanie o pasterzu* (Kazanie 46,13).

⁷⁰ Na progu trzeciego tysiąclecia Jan Paweł II głosił, że jeśli chrześcijanie nie ograniczają się tylko do tradycji i celebracji tajemnic oraz chrześcijańskich prawd wiary w murach świątyni, ale skutecznie przeżywają swoją tożsamość i charyzmatyczne powołanie z dynamiką trynitarną (*misterio, communio, missio*), to Kościół powinien faktycznie stawać się „domem i szkołą komunii” (*Nuovo Millennio Ineunte*, 43): Czynieć Kościół domem i szkołą komunii: oto wielkie wyzwanie, jakie czeka nas w rozpoczynającym się tysiącleciu, jeśli chcemy pozostać wierni Bożemu zamysłowi, a jednocześnie odpowiedzieć na najgłębsze oczekiwania świata. Co to oznacza w praktyce? Także tutaj można by bezpośrednio przejść na płaszczyznę działania, ale błędem byłoby ulec tej pokusie. Zanim przystąpimy do programowania konkretnych przedsięwzięć, należy krzewić duchowość komunii, podkreślając jej znaczenie jako zasady wychowawczej wszędzie tam, gdzie kształtuje się człowiek i chrześcijanin, gdzie formują się szafarze ołtarza, duszpasterze i osoby konsekrowane, gdzie powstają rodziny i wspólnoty.

Duchowość komunii to przede wszystkim spojrzenie utkwione w tajemnicy Trójcy Świętej, która zamieszkuje w nas i której blask należy dostrzegać także w obliczach braci żyjących wokół nas. Duchowość komunii to także zdolność odczuwania więzi z bratem w wierze dzięki głębokiej jedności mistycznego Ciała, a zatem postrzegania go jako «kogoś bliskiego», co pozwala dzielić jego radości i cierpienia, odgadywać jego pragnienia i zaspokajać jego potrzeby, ofiarować mu prawdziwą i głęboką przyjaźń. Duchowość komunii to także zdolność dostrzegania w drugim człowieku przede wszystkim tego, co jest w nim pozytywne, a co należy przyjąć i cenić jako dar Boży: dar nie tylko dla brata, który bezpośrednio go otrzymał, ale także «dar dla mnie». Duchowość komunii to wreszcie umiejętność «czynienia miejsca» bratu, wzajemnego «noszenia brzemion» (por. Ga 6, 2) i odrzucania pokus egoizmu, które nieustannie nam zagrażają, rodząc rywalizację, bezwzględne dążenie do kariery, nieufność, zazdrość. Nie ludźmy się: bez takiej postawy duchowej na niewiele zdałyby się zewnętrzne narzędzia komunii. Stałyby się bezdusznymi mechanizmami, raczej pozorami komunii niż sposobami jej wyrażania i rozwijania” (NMI, 43).

ne świadectwo chrześcijanina oraz snop Bożego światła. Stanowią o nim cztery ewangeliczne zdania wypowiedziane przez Jezusa i św. Jana Apostoła: „Myśmy poznali i uwierzyli miłości, jaką Bóg ma ku nam. Bóg jest miłością: kto trwa w w miłości, trwa w Bogu, a Bóg trwa w nim”(1 J 4, 16); „potrzebują mnie ci, którzy się źle mają” (por. Mt 9,12) i „Nikt nie ma większej miłości od tej, gdy ktoś życie swoje oddaje za przyjaciół swoich” (J 15,13) oraz „Umiłowawszy swoich na świecie, do końca ich umiłował” (J 13,1).

Tak dosłownie stał się ks. Hirschfelder „małym” drugim Jezusem „umywającym nogi” swych braci (zob. J. 13,5)⁷¹ oraz „małą Maryją” odzianą w zrealizowane słowa Ewangelii, iż pozostaje on podobnie jak i Ona – Patronka Ziemi Kłódzkiej – ciągle aktualnym życiowym drogowskazem przekazującym współczesnym ważne przesłanie – „Zróbcie wszystko, cokolwiek wam powie” (J 2,5). Co więcej, powołaniem Maryi było przekazanie światu Jezusa zarówno w ludzkim ciele, jak też poprzez miłość wzajemną (zob. Rodzina nazaretańska oraz Maryja w kręgu apostołów przyjmujących w Wieczerniku ducha miłości i jedności – Ducha Świętego).

Ks. Hirschfelder, podobnie jak św. Jan Apostoł, zrealizował testament Jezusa wypowiedziany na krzyżu: wziął Maryję do swego domu, na drogi swego życia, stawał się miłością, rodził Jezusa w duszach młodzieży i ludzi dorosłych poprzez braterską miłość, świadectwo życia i charyzmatyczną posługę kapłańską. Na końcu swego życia i on miałby uzasadnione prawo powtórzyć za Apostołem Narodów fundamentalne wyznanie: „żyję już nie ja, lecz żyje we mnie Chrystus” (Ga 2,20). Te ważne słowa zdają się być właściwą dewizą jego życia i są jak gdyby jego najbardziej trafnym podsumowaniem.

* * * * *

Na koniec, po pierwsze każdy z nas współczesnych mógłby, może i powinien - z myślą o ks. Hirschfelderze oraz z wdzięczności wobec Boga Ojca, powtórzyć słowa poety: „Do moich drzwi zapukał/ ukryty w Tobie./ Uśmiech mi zesłał/ z twojej twarzy,/ twoją miłością przywarł./ Tak dosłownie/ stał się człowiekiem,/ tak blisko, że/ jak uwierzyć w Niego./ Zdumiony,/ nie kłękam

⁷¹ Nie ma takich słów, które mogłyby wyrazić istotę Boga. Łatwo jest powiedzieć, że Bóg jest miłością. Często nie wiemy nawet, czym jest miłość i co oznacza. Jezus jednak, zamiast mnożyć słowa, ucieka się do działania. Nie mówi, że kocha, ale to czyni. I pokazuje, że miłość to dobrowolne bycie darem i tym najmniejszym — sługa wszystkich. „Dałem wam bowiem przykład, dodaje Jezus, abyście i wy tak czynili, jak Ja wam uczyniłem” (J 13,15).

nawet?”. Por. Zb. Jankowski⁷², “Ukryty w Tobie” w tomiku *Wiązanie trawy*, 1976).

Po drugie, w związku z rokiem wiary i nową ewangelizacją proponowaną przez Benedykta XVI⁷³, przejmijmy się na serio słowami Jana Pawła II, który przed dziesięć laty przygotowując Kościół do Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 przypomniał nam wszystkim, że „Kościół pierwszego tysiąclecia zrodził się z krwi męczenników” [...] U kresu drugiego tysiąclecia Kościół znowu stał się Kościołem męczenników. Prześladowania ludzi wierzących — kapłanów, zakonników i świeckich — zaowocowały wielkim posiewem męczenników w różnych częściach świata [...]. To świadectwo nie może zostać zapomniane [...]. W naszym stuleciu wrócili męczennicy. A są to często męczennicy nieznanymi, jak gdyby „nieznani żołnierze” wielkiej sprawy Bożej. Jeśli to możliwe ich świadectwa nie powinny zostać zapomniane w Kościele. Zgodnie z sugestią Konsystorza trzeba, ażeby Kościoły lokalne, zbierając konieczną dokumentację, uczyniły wszystko dla zachowania pamięci tych, którzy ponieśli męczeństwo” (zob. *List Tertio millennio adveniente* z 10 XI 1994 r., nr 37).

⁷² Urodził się w 1931 r. w Bydgoszczy, a studia polonistyczne ukończył w Katowicach. Jako poeta debiutował w 1956 r. Jego wiersze ukazały się w kilkudziesięciu antologiach oraz innych publikacjach zbiorowych w kraju i zagranicą (m.in. w Niemczech, Szwecji, Rumunii, Grecji, Anglii, Czechosłowacji). Poeta jest laureatem wielu nagród literackich, m.in. honorowej nagrody “Gdańska Książka Roku 1978”, nagrody dwudziestolecia Czerwonej Róży (Koga Gdańska), nagród poetyckich im. Mikołaja Sępa Szarzyńskiego, im. Św. Brata Alberta oraz im. Włodzimierza Pietrzaka. Jest członkiem PEN Clubu i Stowarzyszenia Pisarzy Polskich.

⁷³ Pilnym wyzwaniem dla nowej ewangelizacji są postmodernizm, „europejska „noc duszy”, głębokie zmiany społeczne, wzrastająca ateizacja i laicyzacja oraz nowa kultura, w których nie ma już miejsca na religię, w tym na chrześcijaństwo. Kościół znajduje się w sytuacji przypominającej czasy apostołskie, jest bowiem zanurzony w obcej mu kulturze. Trzeba więc zamienić dotychczasowy “Kościół kultury chrześcijańskiej” w “Kościół misyjny”. Już w 1979 r. w Nowej Hucie, Jan Paweł II sformułował ideę nowej ewangelizacji. Miał On na myśli nie tyle nowość, lecz odnowę ewangelizacji. Wskazał, że “ewangelizacja nie może być rozumiana jako jedno z wielu działań duszpasterskich Kościoła, lecz stanowi przejaw jego natury i misji, znak obecności Ducha Świętego, który go ożywia i prowadzi”. Kościół bowiem - jak uczył papież Paweł VI - “istnieje po to, żeby ewangelizować”.

Benedykt XVI podczas podróży apostołskiej do dotkniętej kryzysem Portugalii mówił, że polityka, gospodarka i finanse muszą respektować właściwą koncepcję człowieka, porządek, który opiera się na radykalnej trosce o sprawiedliwość. Jeżeli tego brakuje, pojawia się nieład, a wraz z nim nadużycia, krzywdy, a w końcu kryzysy, które tak dotkliwie dają obecnie o sobie znać i tak bardzo niszczyliścieko działają na pojedyncze osoby i na całe wspólnoty narodowe. Ojciec Święty przypomniał także, że życie w pluralizmie systemów wartości i sytuacji etycznych wymaga powrotu do istoty chrześcijaństwa, by móc umocnić jakość świadectwa – jednego z filarów nowej ewangelizacji.

Bibliografia w układzie chronologicznym

- A. Langer, *Gerhard Hirschfelder*. W: *Schlesische Priesterbilder*, red. J. Gottschalk. T. 5, Aalen 1967, s. 226-229.
- A. Langer, *Kaplan Gerhard Hirschfelder*. W: *Sie gehören zu uns. Von Glatzer Heimatpriestern*, red. L. Christoph. Reinbek o. J. 1969, s. 56-57.
- B. Franke, J. Hoffmann, H. Melchers, *Kaplan Gerhard Hirschfelder, ein Märtyrer aus der Grafschaft Glatz*, red. F. Jung. Münster 1989.
- H. Günter, *Pater Hirschfelder's letzter Gang durch seine Heimatstadt Glatz*, mps.
- D. Udod, *Męczennik z Ziemi Kłodzkiej*. „Ziemia Kłodzka”. R. 1993, nr 34-35.
- D. Udod, *Kaplan Gerhard Hirschfelder, Ein Märtyrer aus Grafschaft Glatz*. „Ziemia Kłodzka”. R. 1998, nr 94, s. 13-14.
- Gerhard Hirschfelder*. W: U. von Hehl, Ch. Kösters, *Priester unter Hitlers Terror*. T. 2. Paderborn 1998, szp. 1696.
- M. Hirschfeld, „*Wer der Jugend den Glauben aus dem Herzen reißt, ist ein Verbrecher*“. *Der Glatzer Priester Gerhard Hirschfelder (1907-1942) im Konflikt mit dem NS-Regime*. „Archiv für schlesische Kirchengeschichte”. T. 57: 1999, s. 195-209.
- M. Hirschfeld, *Ein schlesischer Märtyrer im Dritten Reich. Kaplan Gerhard Hirschfelder (1907 bis 1942) aus der Grafschaft Glatz soll seliggesprochen werden*. W: „Schlesien Heute”. R. 1: 1999, s. 26-27.
- H. Moll, *Die katholischen deutschen Märtyrer des 20. Jahrhunderts. Ein Verzeichnis*, Paderborn 1999, s. 16-17.
- J. Nitsche, *Kaplan Gerhard Hirschfelder*. W: *Zeugen für Christus. Das deutsche Martyrologium des 20. Jahrhunderts*, red. H. Moll. T. 2. Paderborn 1999-2002, s. 701-703.
- Aus Nachlass des Dieners Gottes Gerhard Hirschfelder, wyd. F. Jung. Münster 1999.
- I. Rogowska, *Droga Krzyżowa księdza Gerharda Hirschfeldera*. „Ziemia Kłodzka”. R. 2000, nr 115.
- D. Udod, *Kapłana droga krzyżowa*. „Ziemia Kłodzka”. R. 2000, nr 121, s. 33-34.
- Monasterien. Beatificationis seu Declarationis Martyrii Servi Dei Gerardi Hirschfelder. Sacerdotis Diocesani in odium Fidei, uti fertur, Interfecti (1907-1942). Positio Super Martyrio*. Roma 2002 (Congregatio De Causis Sanctorum, P.N. 2265).

- R. B r u d n o w s k i, *60 rocznica męczeńskiej śmierci ks. Gerharda Hirschfeldera – ważny etap w drodze do beatyfikacji.*, „Ziemia Kłodzka”. R. 2002, nr 143-144.
- M. H i r s c h f e l d, „*Wer der Jugend den Glauben aus dem Herzen reißt, ist ein Verbrecher*“. Stuttgart 2002.
- M. H i r s c h f e l d, *Gerhard Hirschfelder*. W: *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon* T. 20. Nordhausen 2002, szp. 765–768, bibliogr.
- K. O z i m e k, *Ks. Gerhard Hirschfelder niemiecki Popieluszko*. „Gość Niedzielny”. R. 2002 nr 28.
- D. U d o d, *W 60 rocznicę śmierci ks. Gerharda Hirschfeldera*. „Gazeta Gmin”. R. 2002, nr 16, s. 20-21.
- A. H e r z i g, M. R u c h n i e w i c z, *W kraju Pana Boga. Źródła i materiały do dziejów Ziemi Kłodzkiej od X do XX wieku*. Kłodzko 2003, s. 273-276.
- Die Seligsprechung des Dieners Gottes Gerhard Hirschfelder*, wyd. F. J u n g. „Jahrbuch der Grafschaft Glatz”. R. 2003.
- W. W i e j a, *Męczennik Ziemi Kłodzkiej ksiądz Gerhard Hirschfelder*. Nowa Ruda - Złoty Stok 2005.
- A. H e r z i g, M. R u c h n i e w i c z, *Geschichte des Glatzer Landes*. Hamburg-Wrocław 2006, s. 290, 292.
- J. N i t s c h e, *Kaplan Gerhard Hirschfelder*. W: *Zeugen für Christus. Das deutsche Martyrologium des 20. Jahrhunderts*, red. H. M o l l. T. 2. Paderborn 2006, wyd. 4..
- J. N i t s c h e, *Die Spiritualität des Dieners Gottes Gerhard Hirschfelder*. Telgte 2007, mps.
- M. H i r s c h f e l d, *Hirschfelder, Gerhard*. W: *Ostdeutsche Gedenktage 2007. Persönlichkeiten und historische Ereignisse*. Bonn 2008, s. 55-58.
- Z. S. [Z. S z c z e p a n i a k], *Hirschfelder Gerhard (1907-1942)*. W: *Popularna Encyklopedia Ziemi Kłodzkiej*. T. 1. Kłodzko 2009, s. 258-259.
- M. L i n n e n b o r n, *Glaubensmut säen - Versöhnung ernten. Zur Seligsprechung von Kaplan Gerhard Hirschfelder (1907-1942)*, w: PBI(A) 62.2010, s. 285n.
- T. F i t y c h, *Boże Młyny. KL Dachau – proces dojrzewania ks. Gerharda Hirschfeldera do świętości*. „Ziemia Kłodzka”. R. 2010, nr 192, s. 24-29. Toż w j. niem.: *Gottes Mühlen. KZ Dachau – Reifeprozess des Priesters Gerhard Hirschfelder zur Heiligkeit*. „Ziemia Kłodzka”. R. 2010, nr 194, s. 18-22.

- Z. S z c z e p a n i a k, *Dzieciństwo i młodość G. Hirschfeldera*. W: *Seliger – Błogosławiony Gerhard Hirschfelder*. „Ziemia Kłodzka“ R. 2010, wrzesień, wydanie specjalne, s. 9. Toż w j. niem.: *Kindheit und Jugend von G. Hirschfelder*, tłum. S. Z a w a d a – G u z a r a), t a m ż e, s. 8.
- W. W i e j a, *Kapłaństwo ks. Gerharda Hirschfeldera*. W: *Seliger – Błogosławiony Gerhard Hirschfelder*. „Ziemia Kłodzka“ R. 2010, wrzesień, wydanie specjalne, s. 12-13. Toż w j. niem.: *Priesterwürde von Gerhard Hirschfelder*, tłum. S. Z a w a d a – G u z a r a), t a m ż e, s. 10-11.
- T. F i t y c h, *Lebenslauf des selig gesprochenen Kaplans Gerhard Hirschfelder – Kalendarium życia bł. Ks. Gerharda Hirschfeldera*. W: *Seliger – Błogosławiony Gerhard Hirschfelder*. „Ziemia Kłodzka“ R. 2010, wrzesień, wydanie specjalne, s. 5-7. (przekład na j. niemi. - I. R o g o w s k a ; j. czeski - P. N e u m a n).
- T. F i t y c h, *Duchowy przewodnik i orędownik Ziemi Kłodzkiej. Symbol wolności i odwagi*. „Ziemia Kłodzka” R. 2010, nr 194, s. 17-18. Toż w j. niem.: *Geistiger Führer und Befürworter des Glatze Landem*. “Ziemia Kłodzka” R. 2010, wrzesień, wydanie specjalne, s. 27-28.
- T. F i t y c h, *Drugi męczennik ziemi kłodzkiej - kalendarium ponad 35 lat życia ks. Gerharda Hirschfeldera (1907-1942)*. „Świdnickie Wiadomości Kościelne” R. 7: 2010, nr 2, s. 262-269.
- T. F i t y c h, *Zwierciadło i niebo duszy ks. Gerharda Hirschfeldera (1907-1942) drugiego Męczennika Ziemi Kłodzkiej*. „Świdnickie Wiadomości Kościelne” R. 7: 2010, nr 2, s. 255-262.
- T. F i t y c h, *„Zwierciadło i niebo duszy” bł. Ks. Gerharda Hirschfeldera*. „Ziemia Kłodzka” R. 2010, wrzesień, wydanie specjalne, s. 24-26. Toż w j. niem.: *„Der Spiegel und Seelenhimmel” selig gesprochenen Priesters Gerhard Hirschfelder*, t a m ż e, s. 21-23.
- Eine Zeitzeugin – Świadectwa*. „Ziemia Kłodzka” R. 2010, wrzesień, wydanie specjalne, s. 31-34.
- F. J u n g, *Seligspredigung – Beatyfikacja*. „Ziemia Kłodzka” R. 2010, wrzesień, wydanie specjalne, s. 54-55.
- G. G r ö g e r, *Gerhard Hirschfelder: Seliger Der Graftschaft Glatz*. “Ziemia Kłodzka” R. 2010, wrzesień, wydanie specjalne, s. 62-64. Toż w j. polskim: *Gerhard Hirschfelder: Błogosławiony z Hrabstwa Kłodzkiego*. Tłum. M. K a ł w a k, t a m ż e, s.64-66.
- H. G o e k e, *Gerhard Hirschfelder - Priester und Märtyrer (Ein Lebensbild mit Glaubensimpulsen für heutige Christen)*. [Münster 2010].

- W. Wieja, Męczeństwo ks. Gerharda Hirschfeldera, w: Seliger – Błogosławiony Gerhard Hirschfelder, „Ziemia Kłodzka“ [(2010) wrzesień, wydanie specjalne, s. 17-19.
- Niemiecki „Popieluszko“. Wywiad z ks. Romualdem Brudnowskim. „Niedziela”. R. 2010, nr 38, s. III, VII.
- M. Urbaniak, Ks. Gerhard Hirschfelder. Pierwszy błogosławiony diecezji świdnickiej. : Seliger – Błogosławiony Gerhard Hirschfelder. „Ziemia Kłodzka”. R. 2010, wrzesień, wydanie specjalne.
- Z. Szczepaniak, *Duszpasterz młodzieży ks. Gerhard Hirschfelder 1907-1942*. Kłodzko 2010.
- J. Kosiukiewicz (rysunki), A. K. Dudek, *Płynął pod prąd – błogosławiony ksiądz Gerhard Hirschfelder (17 lutego 1907 Kłodzko 1 sierpnia 1942 Dachau)*. [Nowa Ruda 2010].
- M. Linneborn, *Märtyrer, Fürsprecher und Brückenbauer (Kaplan Gerhard Hirschfelder wird am Sonntag in Münster seliggesprochen)*. „Die Tagespost“ z 18 IX 2010.
- Maszynopisy referatów wygłoszonych w ramach polsko-niemieckiego sympozjum n.t. „Błogosławiony Ks. Gerhard Hirschfelder“ odbytego w Teatrze Zdrojowym Kudowy-Zdroju w dniu 8 października 2010 r.
- J. Meisner, *Ein von Christus tief ergriffener junger Christ Und Priester (Seligsprechung von Kaplan Gerhard Hirschfelder im St.-Paulus-Dom in Münster)* (homilia). „L'Osservatore Romano“ (Wochenausgabe in deutscher Sprache) 1. Oktober 2010 Nr. 39, s. 11.
- [Redakcja], Dziękczynienie za beatyfikację ks. Gerharda Hirschfeldera. „Ziemia Kłodzka”. R. 2010, nr 197, s. 16-17.
- I. Dec, *Wdzięczność za świętość i za beatyfikację ks. Gerharda Hirschfeldera* (homilia) „Ziemia Kłodzka” (2010) październik (nr 197), s. 18-19.
- J. Meisner, *Homilia z okazji beatyfikacji księdza Gerharda Hirschfeldera w kościele katedralnym w Münster 19 września 2010 roku*. „Ziemia Kłodzka”. R. 2010, nr 197, s. 21-22 (wersja niemiecka, tamże s. 23-24); Toż. „Posłaniec” [Biuletyn parafialny]. R. 2010, nr 3, s. 15-19.
- I. Dec, *Obrońca wiary i Bożego Prawa - List Biskupa Świdnickiego przed beatyfikacją Sługi Bożego ks. Gerharda Hirschfeldera*. „Posłaniec”. R. 2010, nr 3, s. 4-5.
- T. Fitych, *Drugi męczennik Ziemi Kłodzkiej - kalendarium ponad 35 lat życia ks. Gerharda Hirschfeldera (1907-1942)*. „Posłaniec”. R. 2010, nr 3, s. 6-10.

- T. F i t y c h, *Zamiast Podsumowania Obrad Sympozjalnych*. „Ziemia Kłodzka”. R. 2010, nr 11, s. 10-11.
- Seligsprechungsfeier von Gerhard Hirschfelder*. „Rundbrief des Grossdechanten”. R. 2010, z. 3, s. 6-14.
- Hirschfelder war Kolpingpräses*. „Rundbrief des Grossdechanten”. R. 2010, z. 3, s. 39.
- J. M a n d z i u k, *Historia Kościoła katolickiego na Śląsku*. T. III, cz., 4. Warszawa 2010, s. 402.
- T. F i t y c h, *HIRSCHFELDER Gerhard, Franziskus i Johanes (ur. 17 lutego 1907, Kłodzko zm. 1 sierpnia 1942, KL Dachau (Bawaria))*. W: *Internetowy Słownik Biograficzny Ziemi Jeleniogórskiej* [wersja elektroniczna, JCIER „Książnica Karkonoska” Jelenia Góra <http://jbc.jelenia-gora.pl/dlibra/docmetadata?id=3686>).
- T. F i t y c h, *Maryjny charakter kapłaństwa błogosławionego księdza Gerharda Hirschfeldera (*17 II 1907 Kłodzko + 01 VIII 1942 KL Dachau)*. „Perspectiva”. R. 10: 2011, nr 2, s. 49-77.
- T. F i t y c h, *Kluczowe środowisko życia ks. Gerharda Hirschfeldera. Quickborn*. „Wrocławski Przegląd Teologiczny”. R. 19: 2011, nr 1, s. 169-188.
- T. F i t y c h, *Ksiądz Gerhard Hirschfelder- Męczennik Ziemi Kłodzkiej za prawdę, wiarę i godność młodzieży*. W: *Servus Sanctae Hedvigis Fidelis księga dedykowana. ks. A. Kielbasie SDS*, red. J. Swastek, M. Piela. Wrocław 2011, s. 133-146.
- T. F i t y c h, [recenzja]: H. G o e k e, *Gerhard Hirschfelder - Priester und Märtyrer (Ein Lebensbild mit Glaubensimpulsen für heutige Christen)*. [Münster 2010]. „Wrocławski Przegląd Teologiczny”. R. 19: 2011, nr 1, s. 235-238.
- T. F i t y c h, *Pochylając się nad monografią ks. Gerharda Hirschfeldera autorstwa ks. prof. Hugo Goeke*. „Ziemia Kłodzka”. R. 2011, nr 200-201, s. 12-13. Toż w j. niem.: In *Vereinigung vor der Monografie über den Priester Gerhard Hirschfelder vorgelegt von Prof. Dr. Hugo Goeke, t a m ż e*, s. 14-15. Toż „Heimat und Glaube”. R. 2011, nr 9-10, s. 12.
- T. B a z a ł a, *I. rocznica beatyfikacji błogosławionego ks. Gerharda Hirschfeldera*. „Ziemia Kłodzka”. R. 2011, nr 208, s. 30.
- H. G o e k e, *Implikacje społeczne błogosławionego księdza Gerharda Hirschfeldera*. „Ziemia Kłodzka”. R. 2011, nr 207, s. 27-31. Toż w j. niem.: *Geschaftliche Implikationen des Lebens Und der Tätigkeit des seligen Kaplans Gerhard Hirschfelder, t a m ż e*, nr 208, s. 31-35.

- M. Hirschfeld, *Gerhard Hirschfelder im Konflikt mit dem NS-Regime. Lebensstationen, Leidensstationen und Verehrungsstationen eines neuen Seligen*. W.: *Die Grafschaft Glatz zwischen 1918-1946: Beiträge über eine schlesische Kulturlandschaft (Festschrift für Franz Jung zum 75. Geburtstag)*, red. M. Hirschfeld, H. A. Meissner. Aschendorff Verlag [März 2012], s. 399-410.
- T. Fitych, *Marianischer Charakter des Priesteramtes des Seligen Gerhard Hirschfelder (*17.02.1907 Glatz + 01.08.1942 KZ Dachau)*, artykuł przygotowany do publikacji.
- T. Fitych, *Wysoka miara życia - odwaga świętości charyzmatycznego duszpasterza Ziemi Kłodzkiej (Bł. Ks. Gerhard, Franziskus i Johannes HIRSCHFELDER * 17 II 1907, Kłodzko + I VIII 1942, KL Dachau)*, artykuł złożony do druku.
- T. Fitych, *Wybitni Przedstawiciele Duchowieństwa Ziemi Kłodzkiej (błogosławiony ks. Gerhard Hirschfelder *17.02.1907 Kłodzko + 01.08.1942 KL Dachau)*, artykuł przygotowany do publikacji.

Biogramy i opracowania dostępne na witrynach internetowych

- Michael Hirschfeld, *Hirschfelder, Gerhard*. W: *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon [on-line]*. [Dostęp 15 grudnia 2010]. Dostępny w *World Wide Web*: http://www.bautz.de/bbkl/h/hirschfelder_g.shtml
- Gerhard Hirschfelder. W: *Wikipedia : Die freie Enzyklopädie [on-line]*. [Dostęp 15 grudnia 2010]. Dostępny w *World Wide Web*: http://de.wikipedia.org/wiki/Gerhard_Hirschfelder
- Diakon Johannes Nitsche Nottuln, Kaplan Gerhard Hirschfeld. W: *Glatzer Visitatur [on-line]*. [Dostęp 15 grudnia 2010]. Dostępny w *World Wide Web*: http://www.glatzer-visitatur.de/kaplan_gerhard_hirschfelder.htm
- Ks. Tadeusz Fitych, *Drugi męczennik ziemi kłodzkiej kalendarium ponad 35 lat życia Ks. Gerharda Hirschfeldera (1907-1942)*. W: Parafia Bozego Ciała w Miedzylesiu [on-line]. [Dostęp 15 grudnia 2010]. Dostępny w *World Wide Web*: http://www.parafiamiedzylesie.com.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=172:gerard&catid=12:ciekawostki&Itemid=73
- “Wirklich ein Zeuge des Evangeliums” Seligsprechung Kaplan Gerhard Hirschfelder in Münster. W: *domradio.de [on-line]*. [Dostęp 15 grudnia 2010]. Dostępny w *World Wide Web*: <http://www.domradio.de/>

gottesdienste/64776/%ABwirklich-ein-zeuge-des-evangeliums%BB.html (19.9.2010).

Kaplan Gerhard Hirschfelder [on-line]. [Dostęp 15 grudnia 2010]. Dostępny w *World Wide Web*: <http://www.kaplanhirschfelder.de/>

Predigt von Kardinal Meisner anlässlich der Seligsprechung Hirschfelders: 'Deine Heiligen sind wie Wasser, die aufwärts fließen' <http://kirchensite.de/aktuelles/dokumentiert2010/predigt-von-kardinal-meisner-anlaesslich-der-seligsprechung-hirschfelders/>

T. Fitych, HIRSCHFELDER Gerhard, Franziskus i Johannes (ur. 17 lutego 1907, Kłodzko zm. 1 sierpnia 1942, KL Dachau (Bawaria), w: Internetowy Słownik Biograficzny Ziemi Jeleniogórskiej [wersja elektroniczna, JCIiER „Książnica Karkonoska” Jelenia Góra, <http://jbc.jelenia-gora.pl/dlibra/docmetadata?id=3686>).

**Maria und hohen Maßstab des Lebens
des seligen Priesters Gerhard Hirschfelder
(* 17.02.1907 Glatz; † 01.08.1942 KZ Dachau)**

Zusammenfassung

In Jahre 2010 wurde der Priester Gerhard Hirschfelder von Papst Benedikt XVI. selig gesprochen. Da sich 2012 sein Todestag zum 70. Mal jährt, soll seiner mit diesem Beitrag gedacht werden. Während seines fast zehnjährigen Priestertums war Gerhard Hirschfelder die ersten sieben Jahre Vikar in der St.-Bartholomäus-Pfarrei in Tscherbenej (jetzt Czermna, ein Ortsteil von Kudowa-Zdrój) und anschließend in Habelschwerdt (jetzt Bystrzyca Kłodzka). Im Juli 1939 wurde er zum Jugendseelsorger des damals zum Erzbistum Prag gehörenden Dekanats Glatz berufen. Diese Aufgabe führte er mit grenzenlosem Engagement, Klugheit und einem reifen Zeugnis von brüderlicher und pastoraler Liebe aus. Aus Anlass des Todestages dieses Märtyrers des Nationalsozialismus, der im Konzentrationslager Dachau starb, wollen wir mit diesem Beitrag sein Leben, das ihn auf den Weg zur Heiligkeit führte, kennen lernen. Der Marianische Charakter dieses Seelsorgers ergibt sich aus der alltäglichen Kultur des Gebens und seinem Priestertum. Der Beitrag wird durch eine chronologische Bibliographie ergänzt.

Übersetz von ks. Tadeusz Fitych